het land van aalst

Tijdschrift van de geschiedkundige vereniging
HET LAND VAN AALST

JAARGANG XXXIV - 1982 - NUMMER 1

EEN JAAR GRATIS VERZEKERING voor de leden van V.T.B. — V.A.B., Davidsfonds, Willemfonds, Vermeylenfonds, V.O.S., A.N.Z. en B.G.J.G. bij het afsluiten van een tienjarige polis in één van de takken :

— **Brand**
— **Burgerlijke verantwoordelijkheid gezin**
— **Persoonlijke verzekering**
— **Persoonlijke verzekering inzittenden auto**

Vraag inlichtingen aan onze bemiddelaars of rechtstreeks aan

N.V. DE NOORDSTAR en BOERHAVE

Groot - Brittaniëlaan 121
9000 GENT — Tel. 091/25.75.15

die de zaak aan de bemiddelaar van uw keuze zal overmaken

VRIJMETSELARIJ TE AALST

LA DISCRETE IMPÉRIALE D'ALOST IN DE 18de EEUW
en
LE REVEIL A L'ORIENT D'ALOST IN DE 19de EEUW.

Op 28 april 1738 had Paus Clemens V het toetreden tot de broederschap van de "Liberi Muratori" of "Francs Massons" verboden op straf van excommunicatie. Dit verbod werd bevestigd door zijn opvolger Benedictus XIV op 18 mei 1751. Deze banvloek sorteerde echter geen enkel effekt in de Oostenrijkse Nederlanden: om hem toe te passen was het placet van de Raad van State nodig, maar deze weigerde de registratie van de bul.

In 1772 hielden de vrijmetselaars te Aalst een provinciale vergadering: de dagorde vermeldde o.a. het opdragen van een Mis in de kerk van de Kapucijnen op de (huidige) Graanmarkt (1).

Wij wilden nu wel wat meer vernemen over deze broederschap die er trots op gaat grote namen te tellen zoals: Goethe, Fichte, Herder, Lessing, Haydn, Mozart, Liszt. Anderzijds gaf de geheimzinnigheid, de geslotenheid van de loges aanleiding tot allerlei verhaaltjes.

Deze bondige uiteenzetting is geen pleidooi vóór of een afbraak van de maçonnieke beweging. Wat we hier beogen is een ernstig zoeken naar de waarheid. Wij zijn het volkomen eens met de uitspraak van de schrijver-filosoof - vrijmetselaar G. Lessing (1729-1781):
"INDIEN GOD IN ZIJN RECHTERHAND ALLE WAARHEID ZOU HOUDEN EN IN ZIJN LINKERHAND DE BEGEERTE NAAR WAARHEID EN DAN ZOU ZEGGEN: KIES. DAN ZOU IK DEEMOEDIG DE LINKERHAND AANWIJZEN EN ZEGGEN: VADER, DE ZUIVERE WAARHEID IS IMMERS VOOR U ALLEEN."

DEEL I

DE WORTELS VAN DE VRIJMETSELARIJ: HUMANISME EN ROZEKRUIS.

De Renaissance stond in bewondering voor de antieke kultuur. Het teruggrijpen naar de vroegere vormgeving in de beeldende kunst ging gepaard met een vernieuwde levensbeschouwing, het humanistisch denken, het streven naar het goede, het schone en het ware met de nadruk op de menselijke waarde en op

(1) Boekbespreking in "Het Land van Aalst" 1975 nr. 1, blz. 42 door D.B.

grote verdraagzaamheid. De verspreiding van deze geestesstroming zou sterk worden bevorderd door de uitvinding van de boekdrukkunst.

Het eerste gekende boek dat handelt over het Rozekruis dateert van 1614. De broederschap van ROZEKRUISERS, de ROSAE CRUCIS, ontstond in Duitsland. Het was een mystiek, niet-kerkelijk genootschap, wijsgerig-astrologisch getint. Het veelvuldig gebruik van symbolen en het beoefenen van occulte wetenschappen, vooral de alchemie, omgaf deze instelling met een sfeer van geheimzinnigheid.

De roos was het symbool van de opstanding, het kruis het symbool van de verlossing. Het doel was de geleerden van West-Europa (later ook van Amerika) tot samenwerking te brengen om, door het bundelen van alle wetenschappen, de grondslag te leggen van een verantwoorde filosofie. Op basis hiervan zou zich een vernieuwing van kerk, staat en maatschappij moeten voltrekken. De heropleving van het antieke humanistisch ideaal liep in de 17e en 18e eeuw uit op Empirisme bij de Angelsaksers en op de Verlichting in Frankrijk en Duitsland.

Er is stellig een band tussen vrijmetselaars en Rozekruisers. Niet alleen streven zij naar een zelfde doel, bij beiden wordt het levensgevoel veelvuldig symbolisch vertaald en heerst een zelfde geslotenheid. Het is een feit dat de naam Rozekruiser bij de logebroeders gold als een eretitel: met trots voegde de begunstigde M .˙. (Meester Metser) steeds de kenletters R.C. aan zijn naam toe.

DE BAND MET HET MIDDELEEUWSE AMBACHT

Het is duidelijk dat de struktuur van de maçonnerie geënt is op het ambacht van de meester-metselaars en de steenhouwers (2).

(2) Te Aalst heette dit "het ambacht van de vier gekroonden" naar de patronen van de metselaars, ticheldekkers, steenhouwers en kasseiers.
Eerst in 1556 verleende de "Weth van Aelst" hun een eigen statuut. Deze laattijdige erkenning hoeft ons niet te verwonderen: woningen gebouwd met duurzaam materiaal waren zeldzaam. Tot in de late middeleeuwen bouwde de gewone man zijn huis op primitieve wijze: op een fondement van natuursteen of van aangestampte klei zette hij een houten geraamte dat met takken en leem werd dichtgemaakt, een laag stro op het dak en het huis was klaar. Een verhuringsakte van het hof te Schendelbeke, afgesloten in 1586, verplicht de pachter tot het oprichten van "een huys, schuere ende stallinghen... ende dat te doen plecken ghelic dat behoort... op het einde van den pacht over te laten aan den prijs van de schatting... en kwam men niet taccoord, ze af te breken en den gront te herstellen".
Hieruit blijkt dat een gewone woonst werd aangezien als "een roerend bezit". Trouwens, de huidige Steenstraat werd zo geheten naar de "twee Steentiens":

Sedert de tweede helft van de veertiende eeuw golden bepaalde regels en gebruiken die het ambacht moesten beschermen tegen beunhazerij: het vakgeheim werd bezegeld door de eed van stilzwijgen, een gedragsregel die kenmerkend is voor de maçonnieke reglementering.

Ook de uiterlijke kentekens zoals passer, winkelhaak, troffel (truweel) en schootsvel, de graden leerling - gezel - meester, het woord zelf "loge" (lodge = bouwhut), zijn ambachtelijke herinneringen. Deze metselaars-instrumenten krijgen hier wel een symbolische betekenis.

Een voorbeeld: de troffel wordt opgevat als de stilering van een gelijkzijdige driehoek, vanouds een teken van de godheid; het is een werktuig dat gebruikt wordt om de stenen te verenigen als zinnebeeld van een hechte gemeenschap. Met de troffel brengt men een bepleistering aan die het bouwsel verfraait: onze daden dienen zo te worden afgewerkt dat zij estetisch bevredigen.

Het ontbreken van vrouwen in de Orde - althans bij het ontstaan - wijst eveneens naar de middeleeuwse ambachten, organizaties waartoe uitsluitend mannen behoorden.

DE GEBOORTE VAN DE LOGE.

Op Sint-Jansdag 24 juni 1717 kwam de eerste Grootloge te Londen tot stand door de bundeling van vier daar bestaande, deels nog ambachtelijke genootschappen. Deze Grootloge, een over-

de grote en de kleine Verdoemenis die er in 1694 stonden. Het is duidelijk dat, tot in de 17e eeuw, steen alleen gebruikt werd voor grote officiële of kerkelijke gebouwen, uitzonderlijk voor rijke poorters.
Vroeger hadden de Vier Gekroonden in de St. Martinuskerk een eigen kapel (nu St. Antonius van Padua). Daar hing een schilderij waarop Severus, Servianus, Victorinus en Carpophorus waren afgebeeld met hun attributen (kompas, boek, truweel en schietlood) op het ogenblik dat hun marteling ging aanvangen te Rome (305). Omstreeks 1930 werd het doek overgebracht naar de noordelijke dwarsbeuk, tegenover het altaar van Sint Anna.
Het voornaamste punt van hun keure vermeldde dat wie geen deel uitmaakte van de nering geen bouwarbeid mocht verrichten binnen de stad en rondom de stad "binnen haere brandpaelen".
Toen de bouwcorporaties - mede door de Hervorming - bij ons gingen kwijnen, bleven ze in Groot-Brittanië nog verder bestaan, maar onder invloed van de Renaissance traden nu ook meer erudiete architekten toe. Zij brachten bepaalde gebouwen zoals de tempel van Salomon - een motief dat in de 16e en 17e eeuw sterk in de belangstelling was gekomen - als een architektonisch ideëel beeld van de nieuwe wereld. Toen naast actieven ook bouwheren als opdrachtgevers tot de loge toetraden was het bespiegelend element naast het ambachtelijke een feit.
De eerste aanvaarding van niet-koöperatieven gebeurde in het midden van de 17e eeuw.

koepelende vereniging, koos een Grootmeester: zo ontstond een gezag dat nieuwe loges kon stichten. In de Oostenrijkse Nederlanden gebeurden de eerste stichtingen onder Karel VI (1711 - 1740), hun grootste verspreiding kregen ze echter na 1740.

De eerste stichting in België was deze van "La Parfaite Union" te Mons door een Engelse hertog. Deze had van de Londense Grootmeester een vrijbrief gekregen waarin de loge van Bergen tot Moederloge van de Oostenrijkse Nederlanden werd verklaard. De eerste "Provinciale Grootmeester van de Oostenrijkse Nederlanden", aangesteld door Londen, was de Vignoles, later opgevolgd door markies de Gages. Beiden speelden een rol in de Aalsterse loge. Wie waren ze?

De Fransman de Vignoles sprak verscheidene talen, maar was een onbetrouwbaar avonturier. Hij had steeds geldgebrek, hij werd er zelfs van verdacht bepaalde fondsen te hebben verduisterd.

Hij werd in 1770 opgevolgd door de Gages, een gewaardeerd man, een bibliofiel die studeerde te Leuven. Hij bekwam achtereenvolgens de titel van markies (1758) en van kamerheer van zijn koninklijke en keizerlijke Majesteit (1767). Hij behoorde tot de Franse loge, ook tot de Henegouwse adel. Later werd hij grootmeester van de loges van Vlaanderen, Brabant en Henegouwen. In de rue d'Enghien, 14, te Bergen bouwde hij een prachtige herenwoonst. Karel van Lorreinen was peter van één van zijn kinderen. Een dochter huwde met een graaf de Lichtervelde.

HET DOGMA.

Verdraagzaamheid, zelfstandig zoeken, erkenning van de menselijke persoonlijkheid waren beginselen die in vele Europese stromingen van de 16e en 17e eeuw voorkomen. In de 18e eeuw was de vrijmetselarij een vereniging van geleerde en welgestelde mannen, meestal hogere gezagdragers.

Hun doel was het bevorderen van broederschap tussen mensen van verschillende gedachten over godsdienst, wetenschappen, staatkunde en kunst. Ze wensten in trouwe vriendschap te leven en de overtuiging van anderen te eerbiedigen zonder een eigen kerk op te dringen. Tevens streefden ze naar erkenning van de menselijke waarde, zochten "het licht" d.i. de waarheid, beoefenden de verdraagzaamheid, maar onderwierpen zich wel aan het burgerlijk gezag.

DE GODSDIENST.

Wij kunnen de vrijmetselarij in de 18e eeuw aanzien als een

tijdsgebonden produkt van de westerse beschaving, een filozofische instelling die trachtte de moraal in de praktijk om te zetten. Door het gebruik van eigen symbolen en ritualen onderscheidde ze zich van andere geestelijke en kulturele organisaties.

Voor de vrijmetselaar was deze beweging een weerspiegeling van het hemels geluk op aarde en een zoektocht naar het Verloren Paradijs. Het leven zag hij als een te voltooien bouwwerk met de "Opperbouwmeester van het heelal", tevens "schepper van de micro- en de macrocosmos". De Broeder was verplicht toe te treden tot de plaatselijke godsdienst. De schutspatronen werden gevierd: Joannes de Doper op 24 juni bij zomer-zonnewende, Joannes de Evangelist op 27 december bij winter-zonnewende.

Aan de leek die wenste toe te treden tot de loge werd gevraagd: "Wie is groter dan de gekroonde hoofden, groter dan de logemeester?" Het antwoord van de kandidaat luidde: "God".

Kanunniken, vicarissen, kloosterlingen waren lid, te Bergen was zelfs een pater tot Meester (Vénérable) verkozen van de loge van Sint-Jan en te Aalst waren de namen van de Broeders steeds gevolgd door de vermelding "religion catholique". Er was echter vrijheid van godsdienst. De loge van Oostende bestond uit 5 katholieken, 4 protestanten en 1 israëliet.

De provinciale vergaderingen begonnen telkens met een mis: bij de Recolletten te Brussel, de Dominicanen te Bergen, de Kapucijnen te Aalst. De Provinciale Grootmeester Gages was gouverneur van de Broederschap van Barmhartigheid, een Meester .˙. was te Brugge provisor van de armentafel, een Broeders .˙. proost van de confrerie van het Heilig Bloed en de Aalsterse logemeester Van Langehove verontschuldigde zich de samenkomst te Bergen niet te kunnen bijwonen omdat hij moest opstappen in de processie. Er werd nooit vergaderd gedurende de Goede Week.

Iedere maaltijd begon met het gebed, het bijwonen van de Missen op Sint-Jan was verplichtend en de aanwezigheid op de namissen voor de overleden Broeders was eveneens vereist. Trouwens, bij ieder overlijden van een Broeder liet de loge een mis celebreren, gevolgd door een "uytdeelinge van brooden aen de aermen ter presentie van al de Broeders".

Als praktizerende katolieken droegen ze bij tot het onderhoud van de kerk en van de zaken die in betrekking stonden met de godsdienstbeoefening: te Bergen verleenden ze hulp om een tabernakel te bekostigen, te Spa kleedden ze jaarlijks een meisje en een jongen bij hun plechtige Communie.

DE NAASTENLIEFDE.

Minstens één keer per jaar, in de loop van de maand februari, moest een storting gedaan worden bij de Groot-loge te Londen ten voordele van het weldadigheidsfonds. Die giften werden besteed aan de vrijkoop van gevangenen, het onderhoud van vondelingen, ouden van dagen, wezen, passanten.

Te Aalst ging een Broeder-Dienaar bij elke vergadering rond met de kollektebus voor de plaatselijke behoeftigen.

WIE WAREN DE LEKE-BROEDERS ?

De meesten hadden de klassieken gestudeerd, ze kenden het joodse symbolisme en de hebreeuwse tradities. In hoofdzaak waren het "des gens de condition": leden van het Hof, edelen, magistraten, rechtsgeleerden, bankiers, groothandelaars, kunstenaars.

Illustere namen uit onze gewesten zijn Vilain XIIII, de la Faille, de Lichtervelde, d'Oultremont, d'Ursel, d'Arenberg, de prins van Gavere, de prince de Ligne enz...
Ook de lijsten van de Aalsterse leden uit de 18e eeuw vermelden heel wat hoge gezagdragers, zoals verder zal blijken.

Voor personen van de middenstand was het een eer te worden aanvaard in dit gezelschap. Er waren echter ook Broeders-Dienaars. Ze aten aan een "kleine" tafel nadat de Broeders bediend waren. Gewoonlijk was het de persoonlijke kamerdienaar die zijn taak hier voortzette als tafeldienaar.

In haar struktuur toonde de loge overeenkomst met de geestelijke ridderorden, ontstaan naar aanleiding van de kruistochten: ook zij kenden een grootmeester, naast ridders, priesters en... diendende broeders.

WANTROUWEN VAN DE PAUS

Rationalisme en Philosophisme, samen met Jansenisme, Galliscanisme en Febronianisme, waren leerstellingen die het pauselijk gezag aantastten gedurende de 17e en de 18e eeuw. De strenge geslotenheid van de loge-gemeenschap kwam de geestelijke leiders nog verder verontrusten.

De zwijgplicht die aan de vrijmetselaar was opgelegd werd op gruwelijke wijze geformuleerd bij de eedaflegging: "Liever had ik mijn tong uitgetrokken, mijn hart uitgerukt, en mijn lijf verbrand dan het geheim te verraden. Zo helpe mij God en de heil. Evangelisten." Bezoekers uit vreemde loges dienden het wachtwoord te kennen en een certifikaat voor te leggen, ondertekend door drie

officieren, alvorens te worden toegelaten tot de vergadering.
Door de verslagen weten wij wie in de tempel aanvaard werd als leerling, bevorderd tot gezel of verheven tot Meester. Verder wordt er gehandeld over het innen van het lidgeld, de opgelegde boeten en de stortingen voor de noodlijdenden. Steeds werd de vergadering geopend met een voordracht, "Bouwstuk" geheten, gevolgd door besprekingen van levensbeschouwelijke, filozofische, maatschappelijke of kulturele aard. Over de inhoud van die besprekingen echter komt geen woord voor in het verslagboek.

Naast die geheimzinnigheid is er nog het ver doorgevoerde symbolisme, waarvan hier een voorbeeld volgt ter illustratie.
Bij de verheffing van een zuster-vrijmetselaar tot "Compagne" ziet de loge er uit als volgt: de Meester staat bij een tafel, waarop een afbeelding van het aards paradijs, daarboven een zwart laken met een geraamte, zinnebeeld van de wereldse ijdelheid. De loge is verlicht door een pan met wijngeest. Op de grond ligt een tapijt met de afbeelding van een levensboom en een stroom. De aspirante wandelt om een metselaarsbakje (denk aan het ambacht) terwijl iemand haar handen vasthoudt. Bij iedere rondgang laat men de vuurpan neer om de warmte (het licht) te laten voelen...

Het is begrijpelijk dat dergelijke vertoning - indien de buitenstaander daarover iets mocht vernemen - aanleiding gaf tot legenden, overdrijvingen en... onrust bij het kerkelijk gezag.

...EN VAN DE GEKROONDE HOOFDEN.

Tussen 1756 en 1767 onderhield Maria-Theresia een spionagedienst. "La manœuvre secrète" was er mee belast hoofdzakelijk de loges van Gent en Luik in het oog te houden.

Aan het hoofd stonden hoge ambtenaren: ze beschikten over een ruim fonds dat gebruikt werd tot betaling van de personen die er in slaagden in de loge binnen te dringen en afschriften te bezorgen van stukken die betrekking hadden op de staatszaken.
Jozef II, de man die de feodale strukturen en het bekrompen partikularisme van het Ancien Régime op kordate maar onbehendige wijze wilde afschaffen zou nog een stap verder zetten.
In een brief van 11 december 1785, gericht aan Fürst Kaunitz, schreef hij (in het Duits) over "de geheimzinnigheid en de goocheltoeren van de vrijmetselaarsverenigingen die steeds vermeerderden en zelfs te vinden zijn in de kleinste steden..."

Voortaan werd het bestaan van een loge uitsluitend toegestaan in de hoofdstad van het land, zetel van de regering. Alleen wanneer het aantal leden van de Brussele loge te groot werd kon daar het bestaan van een tweede of zelfs een derde loge worden aanvaard. Bij ieder te houden vergadering moest de overheid wor-

den verwittigd van datum, plaats en uur van de samenkomst. In alle andere steden, ook in kastelen van partikulieren op het platteland, werd het beoefenen van de vrijmetselarij verboden.

Om de pil enigszins te vergulden voegde hij eraan toe: "Zo kan deze Broederschap welke bestaat uit vele mij bekende rechtschapen mannen zich oprecht inzetten voor het welzijn van hun evennaaste." Ondanks de getroffen beslissing klinkt hier toch nog twijfel door.

De "Anordnung" trad in voege op 1 januari 1786.

Jozef II verbood de francmaçonnerie niet, maar maakte ze machteloos. Kort daarop brak de Brabantse Revolutie uit. Nog hetzelfde jaar (1790) stierf Jozef II.

DEEL II

LA DISCRETE IMPERIALE D'ALOST.

Dr. B. Van der Schelden (Ord. min. cap.) auteur van "La Franc-Maçonnerie Belge sous le Régime Autrichien" (1721-1749), speurde in de Nationale en Vatikaanse archieven, in de staatsarchieven van Wenen en van Napels. Hij ontdekte er tal van onuitgegeven dokumenten. Voor het Land van Aalst was het bijzonder interessant dat hij er in slaagde inzage te nemen van het geheim archief van de Aalsterse Vrijmetselaars voor de periode 1764-1779. De traditie vertelt dat een lid van deze loge op zijn sterfbed het plaatselijk archief zou hebben geschonken aan de stichter van de Jozefieten, kanunnik van Crombrugghe (Geraardsbergen 1789 - Gent 1865).

Alle stukken zijn opgesteld in het Frans. Alleen "La Constante Union à l'Orient de Gand" verklaart dat zij "de eenigste (is) dewelcke sijn werkende in de vlaemsche taele sijnde hun moederlijke."

Op 24 september 1764 traden een aantal leden toe tot de loge die de naam kreeg van "La Discrète Impériale d'Alost". De stichtingsvergadering had plaats in het landhuis te Aalst bij de dienende Broeder Ferrin.

Allen plaatsten hun handtekening in het register van verslagen en notulen; als laatste artikel verbonden ze zich op hun erewoord tot de stipte naleving van de constitutie, zoniet verklaarden ze zich onwaardig nog een logevergadering bij te wonen, waar ook ter wereld.

De eerste ondertekenaar was Adrien Jacques Goethals, venerabel van Gent, met twee van zijn officieren. Daarop volgde Bernard Depotter, - reeds vroeger toegetreden tot de vrijmetselarij - als eerste logemeester van "La Discrète Impériale d'Alost". De overi-

gen vinden wij terug in de lijst die we verder publiceren.
Gent trad dus wel degelijk op als stichter van de Aalsterse loge, en toch gebeurde er iets dat niemand verwachtte. Beide steden richtten hun aanvraag tot de Grootloge van Londen om hun aansluiting te bekomen. De Gentenaars eisten tevens de titel op van "Moederloge van Vlaanderen". Zij alleen zouden hierdoor het recht bekomen om nieuwe afdelingen te stichten. Maar dat nam Londen niet. In een, in het Engels opgesteld patent, voorzien van het zegel van baron Blaney en gedagtekend te Londen op 5 juni 1765, stond de "honorable Thomas Chambers Cecil Ecuyer", grootmeester van de Schotse loge, al zijn rechten en bevoegdheden af aan "de hoofdloge van Aalst" Eerst drie jaar later (18 juli 1768) - en dan nog op verzoek van Aalst - bekwam de Gentse loge een patent van Londen.
De Provinciale Grootmeesters bleven Aalst steeds vermelden als de oudste stichting. Voortaan was het Depotter die te Aalst optrad als Meester .˙.
Hij stelde Pyl de Braecle en Meert aan als officieren-surveillanten. Jaarlijks zou hij aan Londen een uitvoerig verslag sturen over de plaatselijke werking, ook een lijst van de leden en het bedrag van het beschikbare geld voor het beoefenen van de liefdadigheid. Als we de aktiviteit moeten meten aan het aantal vergaderingen dan blijkt de bedrijvigheid van de Aalsterse loge niet erg groot. Het verslagboek vermeldt er 34 in de loop van haar 14 jarig bestaan. Talrijk werden die vergaderingen trouwens niet bijgewoond, de leden woonden te veel verspreid in en zelfs buiten het Land van Aalst. Daarom waren ze verplicht slechts één vergadering per jaar bij te wonen in hun loge.
De leden betaalden 17 fl. en 17 sols per jaar en bij hun aanvaarding waren ze "entreegeld" verschuldigd, maar hiervoor was geen bedrag vastgesteld. Het register vermeldt 33 fl.6 voor d'Avaine, 27) fl.6 voor Thijsbaert, 36 fl.12 voor De Smet en 39,12 fl. voor Vaerenberg.
Waren ze niet erg aktief, ook voor hun betalingen aan de plaatselijke en aan de provinciale loge bleef menigeen in gebreke: tot acht maal toe werden ze door Londen hiervoor op het matje geroepen.

HET LOKAAL

Sommige loges vergaderden in een herberg of bij een Broeder. Te Aalst beschikten zij in het landhuis over een zaal, die rijkelijk was versierd. In de kwijtschriften is er spraak van een troon en een tafelkleed, verder van "twee colommen... capeteelen... boheemsche glaesen, een glaese strael." Men betaalde voor het slijpen van "een son, een alf maen en 18 sterren." En dat het niet ging om

goedkoop spul blijkt uit een rekening van 19 jan. 1766 voor levering van "frinie, etc., corde ende quispelen de somme van hondert seven en twintigh gulden."

Ingaande op een schriftelijk verzoek van Londen op 28-11-1768 werd een lijst opgestuurd van de leden van de Aalsterse loge met vermelding van hun titels en functies, evenals de datum van hun aanvaarding. Een afschrift van deze lijst werd opgenomen in het plaatselijk verslagboek en medegedeeld gedurende de vergadering van 19 februari 1769.
Hier volgt deze zeer interessante opsomming.

1769

BROEDER	TITEL OF BEROEP	AANVAARD ALS LID
1. Bernard Depotter Meester (Vénérable)	Grootbaljuw van de stad en het land van Sotteinghien (Zottegem) wonende te Aelst.	bij de oprichting
2. Jean Bapt. Pyl de Braecle 1ste surveillant en tresorier	schildknaap, burgemeester van de stad Geraardsbergen wonende te Aelst	op 24 sept. 1764
3. Josse Adrien Meert 2e surveillant	griffier-pensionaris van de stad Geraardsbergen, wonende aldaar	id.
4. F. Lenaert	pensionaris van de 2 steden en land van de kastelnij wonende te Aelst	id.
5. J. Wouters de Dalme Orateur	ridder, schepen van de stad Aelst	id.
6. J.C. Van Langenhove Fiscaal	schildknaap, wonend in zijn kasteel op een mijl van Aelst	id.
7. Gillis De Backer Ceremoniemeester	schout van de stad en het district te Geraardsbergen	id.
8. Daniel Jean Meert	eerste schepen van de stad Geraardsbergen † 10.10.1765	id.
9. F. Lammens Terrible (ordehandhaver?)	handelaar te Gent	id.
10. Maxim. Pyl du Fayt	burgemeester van de stad Aelst	id.
11. N. Villain de Welle	hoofdontvanger van het Land van Aelst te Aelst	id.
12. Ignace de Cromben de Terbeken huidige tresorier	schildknaap te Menen	id.
13. P. Van Santen	handelaar te Geraardsbergen	id.
14. J. Thienpont	griffier te Scheldewindeke	id.
15. J. de Clippele	hoofdtresorier v.h. district Geraardsbergen	21 nov. 1764
16. Anselme Bara	kanunnik op het kasteel te Boulaere	21 jan. 1765
17. J. Warnot	verbonden a.h. hof te Brussel	28 jan. 1766

18.	Anselme Odevaere	advokaat bij de Raad van Vlaanderen te Gent	23 nov. 1766
19.	Markies de la Fuante	kamerheer van hunne keizerlijke en koninklijke Majesteiten	25 maart 1767
20.	Louis de Cassina, graaf van Wonsheim	idem	id.
21.	Jacques De Smet	grootbaljuw van het land van Gavere	19 feb. 1769

Daarbij nog 7 Broeders-dienaars, aanvaard tussen 4 sept. '64 en 20 maart '68 respektievelijk afkomstig van Fleurus, Gelderen, Brakel, Brussel, Condroz, Vick en Condé. Het feit dat ze meestal ver buiten het Land van Aalst geboren waren wijst er op dat ze in dienst stonden van de Broeders als kamerknechten en tafeldienaars.

NOTA BIJ DE NAMEN VAN DE BROEDERS

1. **B. Depotter**
   Eerste logemeester van Aalst (5 juni 1765 - 30 mei 1769) Begraven op 31 mei in tegenwoordigheid van 16 .˙.

2. **J.B. Pyl de Braecle**
   Als voorschepen van Gb. (= Geraardsbergen) zette hij zich in voor het graven van een kanaal van Aalst naar Baasrode in 1750 en 1753. Als burgemeester van Gb. drong hij aan op de aanleg van een "calsyde" van Gb. over Zottegem naar Gent. Met het doel kloeke paarden te bekomen vroegen de afgevaardigden van de Aalsterse kastelnij het behoud van de "haras" (stoeterij, paardenfokkerij) door de aankoop van Engelse hengsten. Hij was de bezieler van dit experiment (Zie verder ook Daveine). Verbleef in 1771 in de Kapellestraat, huis en erf paalden aan de stallen van het landhuis. Stierf te Gb. op 7 sept. 1776. Een requiemmis werd te Aalst opgedragen in de grote kerk op 29 okt. 1776.

4. **F. Lenaert**
   Als pensionaris drong hij aan op het graven van een kanaal en verzette zich in 1775 tegen de aanleg van de (huidige) steenweg Aalst-Dendermonde. Deken van de kamer der Catharinisten (1773); een lid van de familie, Jan-Alex, was koning van voormelde kamer (1768) en vierde zijn 50 jarig jubelfeest in 1818. Wij treffen de naam F. Lenaert aan op de geslachtstafel van de Catharinisten, evenals die van:

5. **Jan Jacob Wouters de Dalme**
   Schepen van Aalst tot aan zijn dood (1761-1782), deken van St.-Joris (1775) en rentmeester van de abdij van Affligem. Hij

was een rijk man, de kosten van zijn begrafenis bedroegen 1000 fl en du Tillieux schilderde zijn obiit.
Van zijn weduwe kochten de Zwarte Zusters zijn eigendom in de Kapellestraat (1806), op 8 sept. 1972 aangekocht door de stad voor een gedeelte van haar administratie.

6. **Jacob-Christiaan van Langenhove**
° Dendermonde 1736 - † Aalst 1806
Tweede logemeester: 27 nov. 1769 - 31 juli 1771
Maître Elu, Ridder Ecossais, Rozekruiser.
Lic. in de rechten, advokaat bij de Raad van Vlaanderen en lid van "den Breeden Raed", samengesteld uit 19 edelen en notabelen.
Zijn vader Jan, hoogbaljuw van Schoorisse in 1750, Prins van de kamer van St. Barbara te Aalst, kocht in 1771 het hotel van Langenhove in de Kapellestraat, nu ingenomen door de stadsdiensten. Jacob voegde er de aanpalende woning aan toe waar de hertog van Berry zijn hoofdkwartier vestigde gedurende de "honderd dagen van Napoleon". Bracht hier zijn leven door: J.J. De Smet (1771-1851). Hij was advokaat, historicus, bevorderaar van de studie over Dirk Martens en van de oprichting van het standbeeld (1856).

7. **Gillis de Backer**
was griffier te Gb.

8. **Daniël-Jean Meert**
stierf te Gb. op 30 okt. 1765. Twee maand later had te Aalst een "uytvaert" plaats, gevolgd door een "uytdeelinge van brooden aen den aermen ter presentie van al de broeders".

10. **Maximilien Pyl du Fayt**
Als burgemeester van Aalst leidde hij de afvaardiging van het hoofdcollege voor het "construeren van eene vaert van Aelst op Baestroede" in 1753.
Als man van de daad begaf hij zich met een ingenieur naar "Basterode" om er de plaats van de monding van de vaart in de Schelde vast te leggen. Er kwam echter niets van terecht. De doorsnijding van de bochten tussen Aalst en Dendermonde - toegestaan door het octrooi van 24 maart 1766 - zou hij niet meer beleven († 14 dec. 1766). Deze oplossing kostte een vierde van de voorgestelde verbinding met Baasrode! Hij was hoofdman van het gild van St. Sebastiaan (1754) en prins van de kamer van St. Catharina (1744). Zijn gekleurd wapenschild prijkt in het "Vernieuwt Register van den Eed" dat loopt over de periode 1728-1867.

11. **Charles Vilain XIIII de Welle**
was evenals zijn vader, algemeen ontvanger van het Land van Aalst, en broer van de beroemde Jan-Jacob Philip (° Aalst 1772 † Wetteren, begraven te Gent). Deze was lic. in burgerlijk en kanonniek recht, achtereenvolgens burgemeester van Aalst, pensionaris van de Staten van Vlaanderen en eerste schepen van Gent. Hij was een bevorderaar van de nationale visvangst, trof praktische maatregelen om de veeziekten te bestrijden, moderniseerde de Gentse tuchthuizen en werd, wegens zijn doeltreffende financiële hervormingen, verheven tot burggraaf. In 1771 lid van de Raad van State, bereikte deze geniale man de hoogste top in de provincie: hoogbaljuw van Gent en van de kastelnij van de Oude Burcht.
De Gentenaars plachten te zeggen: "A Gand il faut être bête (markies Bette van Lede), triste (mecenas Mgr Triest) ou vilain (Vilain XIIII)!

12. **Ignace de Crombeen van Terbeke**
Het goed, gekend als het Hof te Mijlbeke of de Motte lag aan de Langestraat (1473)
Jonker Alexander Van den Broucke, hoofschepen van het Land van Dendermonde, verkocht het buitengoed (2 ha 75) in 1754 aan Jan Tack (nr 3 in de lijst van het jaar 1783), schepen van Aalst van 1743 tot 1750, weesheer en prins van de kamer van Sint Babara (1759). Hij was een rijk man die stierf in zijn huis in de Molenstraat (1761). Tacks kasteelken was omringd door wallen, daarachter lag een "bueke planterije" -vandaar "het beukenhof". Aan de overkant van de Langestraat was "den bascour van het neerhof, poorte, remise ende stallinghen".
Op het einde van de 18e eeuw kwam het goed in het bezit van de Kortrijkse familie de Crombeen.
Ignatius de Crombeen was hier getrouwd met een Aalsterse in 1772. Hij was prins van de Catharinisten (1782). In het "Nieuw Boeck van den Eede" komen twee verschillende geslachtswapens voor en de familienaam wordt vier maal vermeld tussen 1782 en 1817.
Zijn erfgenamen verkochten het "casteeltjen met den aenhanck, den boomgaert, lant, meersch, wallen, hoplochting, noort de beke ende den watermolen" - ongeveer 2,5 ha - aan Constant van Crombrugghe (° Gb. 1789), principaal van het College der Paters Jezuïeten, stichter van de Jozefieten (1817) die de Dames van Maria liet overbrengen naar de Onderwijsstraat in 1818. Na de dood van kanunnik van Crom-

brugghe (1865) werd Terbeken "Pausipone", de thans verdwenen "Campagne van de Jezuïeten".

14. **J. Thienpont**
heeft zijn wapenschild in het "Nieuw Boeck van den Eed".

15. **Ignaas de Clippele**
eveneens lid van de Catharinisten, was afkomstig van Brussel maar geboren te Steenhuize-Wijnhuize, schepen te Aalst van 1761 tot 1773.
Door zijn huwelijk met Eugenie de Crombeen kwam hij in het bezit van een deel der goederen die eens behoorden aan de vrouwenabdij Ten Rozen te Aalst-Mijlbeke.

16. **Anselma Bara**
geboren te Brussel. Verbleef in 1769 (waarschijnlijk als precepteur) op het kasteel te Boelare. Was achtereenvolgens kanunnik te Mechelen en te Gent. Maakte opmerkelijk snelle vorderingen bij de Broeders. Op 21 jan. 1765 aanvaard als leerjongen, werd hij reeds op 14 maart bevorderd tot gezel en het volgende jaar (22 juli) tot "Frère Flu".

19. **Fuante**
wordt ook Fuente geschreven

20. **Louis de Cassina**
graaf van het heilige Roomse Rijk, kamerheer van de keizer en baron van Boelaere stierf op zijn kasteel te Boelaere op 22 juli 1771. De uitvaart te Aalst was gevolgd door een uitdeling van "vijftigh terven (tarwe) brooden".

21. **Jacques Desmet**
derde en laatste logemeester (31 juli 1771 - 31 dec. 1785). Geboren te Eecke, trad toe als 26 jarige op 19-2-1769, reeds gezel op 27 nov., Meester op 15 mei 1770 en Vénérable op 31 juli 1771. Ook Rozekruiser. Hij behoorde tot een echte vrijmetselaarsfamilie zoals blijken zal uit de lijst van 1783: Justin, eveneens geboren te Eecke, trad toe als 28 jarige op 29 mei 1772. Een ander broer Hubert-Eugène, geboren te Mooregem, werd als 26 jarige aanvaard op 9 nov.1779.

Na 23 november 1779 werd het verslagboek niet meer regelmatig bijgehouden.

GRADEN EN TITELS IN 1771.

Nagenoeg alle Broeders behoorden tot de high life, voor de eetmalen brachten ze hun kamerknechten mee: de dienende broeders. Die zaten aan een afzonderlijke tafel, hun spijs en drank

kostten heel wat minder. Niet enkel waren er de symbolische trappen die moesten beklommen worden: leerjongen, gezel, meester, daarbij kende men wel vijftien, soms tot dertig graden! Tot 1766 kende Aalst alleen M .·. (Meester, Maçon). Kwam daar nog bij: M.E. (Maître Elu = Erkend Meester), Chev. Ec. (term ontleend aan de Schotse filosofie). Hoog in aanzien stond de Rooskruiser (Ros.C.). De Uitverkorenen (Elu) behoorden tot de 11e, de Schotten (Ecossais) tot de 14e en de Rooskruiser (R.C.) tot de 18e graad. De Souverein van de grote algemene raad bezat de 30e graad. Zijn opvolger werd gekozen uit de leden van de 19e graad. Op een lijst van 1771 komen voor:

De Smet	vénérable	Ros.C.
Van Langenbove	ex-vénérable	Chev.A.Ec.
Pyl de Braecle	1ste surveillant	M.E.
Meert	2de surveillant	M.E.
de Welle	fiscaal	M.
Wouters de Dalme	redenaar	M.E.
Crombeen	Tresorier	M.E.
Lenaert	secretaris	M.E.Ec.
Warnot	ceremoniemeester	M.E.
De Backer	architekt	M.E.
Devaine	Terrible (ordebewaarder)	A. (Apprenti = leerjongen)

DE PROVINCIALE LOGE TE AALST IN 1772.

Op verzoek van markies de Gages werd de vijfde provinciale loge te Aalst gehouden op 30 en 31 mei en 1 juni 1772.
Op zaterdag, 30 mei kreeg de markies de Gages, samen met 24 Broeders uit de provincie, een souper aangeboden. De volgende dag te 11 u. 30' werd een (aangevraagde) mis bijgewoond in de kerk van de Paters Kapucijnen, op de huidige Graanmarkt. Na het diner zou de groot-provinciale loge plechtig worden geopend. Te 15 uur deden hun intrede:
de zeer eerbiedwaardige Groot-Meester markies de Gages,
de venerabelen van Aalst (De Smet), Brugge (Rosendael), Gent (d'Haene);
afgevaardigde Broeders uit Doornik en Bergen;
een vertegenwoordiger van het Rooskruis.
Aanwezige leden van "La Discrète Impériale d'Alost" waren:
Van Langenhove, Pyl de Braecle, Meert, Vilain de Welle, Wouters de Dalme, Crombeen, Warnot, Lenaert, d'Aveine, Thienpont, Bara, Snoy, Thysbaert en Vaerenbergh (beide laatsten nog leerjongen-gezel).
Afwezig waren Backer, Vansanten, Clippele en Chevalier de Neuforge.

Er waren ook afgevaardigden van "La Constante Union à l'Orient de Gand", "la Parfaite Harmonie à l'Orient de Mons", "l'Orient de Bruges" en "Les Frères Réunis à l'Orient de Tournay".
Na de spreekbeurten werden benoemingen verricht en de eenvormigheid van de patenten onderzocht. De aansluiting van een Mechelse en twee Brusselse loges werd ingewilligd mits betaling van de verschuldigde taks om toegelaten te worden tot de tempel.
's Avonds was er een banket waar vierentwintig personen aanzaten.
De volgende dag, op 1 juni, bezocht de Gages na het diner de loge om zich te overtuigen dat alles ingericht was volgens de statuten van de Provinciale loges der Oostenrijkse Nederlanden.
Nog dezelfde avond opende de Gages officieel de pas opgerichte "Loge des Maçonnes adoptées". Bij deze dames vinden wij bekende namen van de echtgenoten of dochters van de Broeders.

ETEN... MAAR VOORAL DRINKEN.

Voor ons ligt de nota van de eetmalen, gehouden op deze provinciale vergadering. Het valt wel op dat telkens heel wat meer wordt uitgegeven aan de drank dan aan het eetmaal!
Op 31 mei ledigden de aanzittenden gedurende het diner eventjes 22 flessen witte wijn, 6 flessen Moezel, 3 flessen rode wijn en 18 flessen Dougard; d.i. 49 flessen voor 34 personen. Het grote eetmaal had echter 's avonds plaats: dit kostte meer dan het dubbel en dan ledigden zij met 44 man 36 flessen witte wijn, 17 flessen Moezel, 5 rode, 30 Dougard, precies twee flessen per man! Het is niet te verwonderen dat de scherven van 4 flessen en 6 glazen werden aangerekend door de dienende Broeder Ferin! De volgende dag, om de samenkomst te besluiten, was er nog een diner voor 25 personen die nog eens 44 flessen nodig hadden om hun dorst te lessen.
De provinciale dag van "la Discrète Impériale d'Alost" was geslaagd maar de kas van de vereniging was leeg.
Het was de gewoonte dat de vrijmetselaars geducht tafelden na iedere vergadering, na de begrafenis van een Broeder, maar vooral op de feestdagen van hun patroonheiligen Sint Jan in de zomer en Sint Jan in de winter. Zo dronk een gezelschap op 28 mei 1775 maar eventjes 26 flessen witte, 12 flessen Rijnwijn en 28 flessen Bourgogne: 66 flessen voor 31 man! Gezondheid! Eerlijkheidshalve moeten wij hier nog 28 flessen bier aan toevoegen, maar die zullen wel bestemd geweest zijn voor de dienende Broeders!

DAMESLOGES.

Reeds op 10 oktober 1771 waren de dames van Aalst, Brussel, Mechelen en Geraardsbergen uitgenodigd op een souper, gevolgd door bal en alles op kosten van de Aalsterse Broeders. Het verslagboek noteert 38 couverts. De officiële opening echter had plaats op 1 juli 1772. Traden toe:
Mad. Thijsbaert, geb. Agatha Dommer van Amsterdam, echtg. van ridder Thijsbaert,
Mad. Pyl de Braecle, geb. Marie-Esther Dommer van Amsterdam, echtg. van Pyl de Braecle,
Mej. Françoise Vilain de Welle, geb. te Aalst, dochter van Vilain de Welle,
Mej. Colette Vilain Dumont, geb. te Aalst, dochter van Vilain de Welle,
Mej. Isabelle Lenaert, 17 j., geb. te Aalst dochter van Lenaert,
Mej. Van Langenhove, geb. Agnes Meersman, Aalst echtg. van Van Langenhove,
Mej. Jeanne Goethals.
Mej. Lenaert, geb. Terlinden te Aalst, echtg. van Lenaert,
Bij allen staat vermeld: katholieke godsdienst.

1775

Op een vergadering, gehouden in mei 1775, waren naast de mannen ook geadopteerde vrijmetselaarsters (maçonnes) aanwezig.

BROEDERS
De Smet
Van Langenhove
Pyl
Wouters
Crombeen
Vilain de Welle
Lenaert
D'Aveine
Thijsbaert
Vaerenbergh
De Smet
Wonshem

ZUSTERS
Mad. Thijsbaert
Mad. Van Langenhove
Mad. Lenaert
Mad. Vilain de Wachem
Mademoiselle Lenaert
Mademoiselle Pyl

BEZOEKERS
Graaf de Neni
Muller
Charlier

1783

Deze lijst (tableau), opgesteld in 1783, is gericht aan "FRANCOIS BONAVENTURE JOSEPH DUMONT MARKIES DE

GAGES, kamerheer van zijne Majesteit keizer en koning, lid van de adel uit het land en het graafschap Henegouwen en van de aloude vereniging der vrije en erkende Metselaars in de Oostenrijkse Nederlanden"

NAAM	BEVOEGDHEID	GEBOORTE- of VERBLIJPLAATS
1. Jacq. De Smet Venerabel R.K.	Grootbaljuw van het land van Gavere en afgevaardigde van het Land van Aalst	Eecke
2. Vanlangenhove Ondervoorzitter 1ste surveillant R.K.	Schepen van de stad Aalst	Dendermonde
3. Tack Jean 2e surveillant	Advocaat te Aalst Zie Crombeen nr 12 v. lijst 1769	Aalst
4. J.A. Meert Sekretaris	Advokaat te Aalst	Aalst
5. Lefebvre Tresorier	Burgemeester v. "Grand Mont"	Ninove
6. Daveine Terrible	Schildknaap, geboren te Roeselare (zie verder)	Aalst
7. Vilain XIIII	Schildknaap, heer van Welle, Hoofdontvanger van het Land van Aalst	Aalst
8. Crombeen	Grootbaljuw van het Land van Boelare	Kortijk
9. Warnot	Verbonden aan het hof te Brussel	Brussel
10. Meert	Griffier - pensionaris van "Grand Mont"	Grand Mont
11. De Backer	idem	idem
12. Vansanten	Handelaar	idem
13. Ridder Thijsbaert	bij de financiën van Sage Chapitre (R.K.)	Brussel
14. Bara	Kanunnik te Gent	Gent
15. Thienpont	Ontvanger voor de prov. Oost-Vlaanderen in het Land van Aalst	Schildewindick
16. Justin Desmet	Baljuw van het Land van Gavere	Gavere
17. Vaerenberg	Griffier van het Land van Gavere	Gavere
18. Graaf de Wonshem	Baron van het Land van Boelare	Boelare
19. M.ire P.A. De Colins	Vaandrig bij de "Gardes Walonnes" in dienst van Zijne Katholieke Majesteit	Brussel
20. Eug. Desmet	Advokaat bij de Raad van Vlaanderen hoogbaljuw van de stad en kastelnij Oudenaarde	Oudenaarde
21. J. Diericx	Ridder	

Er bestaat ook een lijst, opgesteld in 1786. Hierin wordt nog eens uitdrukkelijk vermeld dat Aalst de eerste loge is die in de Oostenrijkse Nederlanden werd ingericht volgens de regels en de verplichtingen van de Engelse loge. In deze lijst komen de namen Warnot, Bara en Colin niet meer voor. Grammont heet hier steeds "Grand Mont".

DAVEINE en de ENGELSE PAARDEN

De schrijfwijze van de familienaam blijft nog steeds onvast. Het meest typische voorbeeld is wel Daveine in 1771, d'Aveine in 1772, Daveine in 1783, d'Avenne in 1786; vier verschillende grafieën in amper vijftien jaar!
De Westvlaming speelde hier een vooraanstaande rol in de paardenkweek. De gedeputeerden van het Land van Aalst hadden te Aalst het oud "Jusuytenhuys" aangekocht in de Kapellestraat voor "den cour ende stallingen van den haras" (1768).
Na de afschaffing van de paardenstoeterij van de Oudburg te Gent werd Daveine, een bekwaam en ijverig man, te Aalst aangesteld als bestuurden in 1775. Uit zijn uitvoerig reisjournaal blijkt dat hij nog hetzelfde jaar tweemaal naar Engeland trok, al was dat toen niet zo een eenvoudige zaak. De eerste keer kocht hij zeven hengsten, daarna nog dertien die alle terecht kwamen in het Land van Aalst. De drie paarden die te Aalst bleven dekten in 1776 niet minder dan 141 merries! De boeren waardeerden deze kruising: "content zijnde van de Engelsche hengsten mits sij beter sijn de veulens als van de andere."
Toen de haras in 1781 afgeschaft werd, verkocht men de paarden. Van de twintig, bleven er vijftien in België, vier verhuisden naar Frankrijk en één naar Duitsland (3).

EEN GENOOTSCHAP VAN KAPITALISTISCHE NOTABELEN

De hoge posten die door de vrijmetselaars werden bekleed en de zware belastingen die ze hadden te betalen tonen duidelijk aan dat ze behoorden tot de financieel bevoorrechte stand.

Bij besluit van 30 aug. 1794 werden het Land van Aalst en de stad Ninove door de Fransen verplicht tot het betalen van vier miljoen livers. Daarom werd een lijst aangelegd van de burgers die zouden bijdragen tot de stedelijke lening van 1795. De opsomming die wij hier mededelen is onvolledig. Het gaat immers uitsluitend om kontribuanten die te Aalst wonen en wij beperken ons tot de families van ex-Broeders die voor minstens 1.000 fl waren aangeslagen (4).

(3) Meer hierover in de *"Geschiedenis van de landbouw in België"* door P. LINDEMANS, deel II, blz. 313 tot 317.
(4) Luc DE RIJCK: *De gegoede burgerij te Aalst in de Franse tijd,* Land van Aalst 1966, nr. 6.

De Clippele Willem	rentenier	Kattestraat	1000 fl
de Crombeen sr	rentenier	Pontstraat	1000 fl
Dommer J.B.	advokaat	Molenstraat	1000 fl
Jonker Lefebvre	oud-burgemeester en rechtskundige	Nieuwstraat	6500 fl (adel)
Meert Jacques	handelaar	Nieuwstraat	1000 fl
Meert Jan	rechtskundige	Molenstraat	2000 fl
Meert Philippe	dokter	Molenstraat	2000 fl
Wed. Pyl J.B. (Esther Dommer)		Zoutstraat	1000 fl (adel)
Tack Jacques	rechtskundige	Nieuwstraat	4000 fl
Tack Frans	gewezen functionaris	Nieuwstraat	2000 fl
Tack Romain	rentenier	Molenstraat en buitenverblijf te Mijlbeke	3000 fl
Thienpont Philippe	Rechtskundige	Nieuwstraat	2500 fl
Van Langenhove Jacq. sr.	rentenier	Kattestraat	2000 fl
Van Langenhove Jan jr.	rentenier	Kattestraat	1000 fl

Waren in het bezit van obligaties van 10.000 fl in 1796: (5) Rentenier Jac Van Langenhove, rechtskundige I. de Crombeen, handelaar Jac. Dommer, advokaat J.B. Dommer, rechtskundige J.B. Lefebure, geneesheer J.B. Lefebure, geneesheer Filip Meert, handelaar Jacob Meert, advokaten Jacob Tack, Jan Tack en Adriaan Thienpont, fn. De Smet (komt viermaal voor).

Onder het Hollands regime vinden wij nog menige naam terug. Voor de verkiezingen van september 1826 werd een lijst opgemaakt van de stemgerechtigden. Te Aalst met ca. 14000 inwoners werden 134 cijnskiezers vermeld waaronder slechts 18 vrouwen. Daarin komen voor:

De Clippele Alex, fabrikant.
de Crombeen, douarière Jacobus, rentenierster.
De Smet Francis, vader, rentenier.
De Smet Louis, rentenier.
De Smet Daniël, koopman.
Dommer J.B., schepen.
Dommer Ludov., rentenier.
Lenaert J.A., koopman in wijn.
Meert Jac., rentenier.
Tack Jan Frans, rentenier.
Tack Jacobus, rentenier.
Van Langenhove J.B., rentenier.
Van Santen Emmanuel, koopman.

(Mededelingen van de V.V.A.K. 6 jg. nr. 1, 15 jan. 1979).

(5) Luc DE RIJCK: *Beleggingen van de gegoede stand te Aalst op het einde van het Ancien Régime 1796.* Land van Aalst 1969, nrs. 2 en 3.

DE OVERGANG.

Wij weten dat Jozef II "La Discrète Impériale d'Alost", evenals de andere loges, had afgeschaft op 1 januari 1786.
Zes jaar later werd hier een zang- en muziekmaatschappij opgericht "Het Concert". P. Van Nuffel vermoedt dat het om een bedekte voortzetting ging van de vrijmetselarij (6). Hoe dan ook, in 1806 kwam de loge naar buiten onder de naam "Le Réveil à l'Orient d'Alost", vereniging die honderd frank stortte voor de slachtoffers van een overstroming in Holland.

Gedurende de eerste helft van de 19e eeuw stond de plaatselijk loge niet bekend als anti-godsdienstig. Wel was ze beïnvloed door de laïciserende strekking die heerste gedurende de Hollandse periode.
De Aalsterse rederijkerskamer "De Catharinisten" bezit een "vernieuwt Boeck der Resolutiën, Inschrijvingen en Aanteekeningen", begonnen in 1821. Op de naam van sommige leden volgt het driepunt van de vrijmetselaars:
in 1821 en 1822 R. de Crombeen .˙.
in 1824 H. van de Kerckhove "groote meester" .˙.
in 1825 Gustave de Crombeen de Terbeke .˙.
in 1845 en 1846 Gustave De Clercq .˙. (7)

Dat dit kenteken aanvaard werd door een vier eeuwen oude vereniging, gekend om haar trouw aan de traditionele godsdienst, ook gedurende de Hervorming, toont aan dat de Aalsterse vrijmetselaars ook in kristelijke middens werden gewaardeerd. De Broeders zelf aanzagen het .˙. als een eretitel.

Ook Jan Bapt. Luyckx (1757 - 1836) spreekt in twintig strofen over "Het Concert". Hij noemt het "een huys van vreugd waer vergaert de jonge jeugd". Verder beschrijft de volkse dichter de zeden en gebruiken van zijn tijdgenoten, op moraliserende toon handelt hij over "de ongeschikte zeden... en naekte leden" op die bijeenkomsten maar maakt geen zinspeling op de vrijmetselarij.

DEEL III
DE VRIJMETSELARIJ TREEDT IN DE POLITIEK

Gedurende de periode 1830-1855 zou de vrijmetselarij een radikale verandering ondergaan. Deze wijziging wordt uitvoerig

(6) Te Brussel werd "La Société des Concerts du peuple" gesticht in 1837. Deze vereniging van een honderdtal werklieden-zangers werd geleidelijk gesteund door de Brusselse loge.
(7) Mededeling Cl. UYTTERSPROT.

behandeld (800 blz.) door Els Witte in een degelijke studie: "Documents relatifs à la franc-maçonnerie Belge du 19ème siècle (1830-1855)". Zij raadpleegde de rijksarchieven te Brussel, Wenen, den Haag en Londen, de archieven van het aartsbisdom te Mechelen en van de Belgische bisdommen alsook de briefwisseling van een twintigtal Belgische loges. Aalst kwam er niet in voor.

Wij hebben noch de bevoegdheid, noch de bedoeling hier een beschrijving te brengen over de ontwikkeling van de vrijmetselarij in onze gewesten. Alleen willen wij enkele markante feiten aanhalen die de evolutie op de voet volgen.

Door de grondwet, gestemd op 7 feb. 1831, aanvaardde België grotendeels het stelsel van de scheiding van Kerk en Staat. Zij verleende aan de inwoners van de nieuwe staat de persoonlijke vrijheid van godsdienst, onderwijs, drukpers en vereniging.

Onder de bescherming van Leopold I, in 1813 zelf ingewijd als vijmetselaar te Bern, werd het Grootoosten van België gesticht in 1833 (8). De akten, uitgaande van "Le grand Orient de Belgique", dragen als briefhoofd "A la gloire du Grand Architecte de l'Univers et sous la protection de Leopold I, roi des Belges."

Nog in hetzelfde jaar 1833 verklaart deze broederschap: "De loges mogen nooit uit het oog verliezen dat het doel van onze instelling is de vervolmaking van de mens en het collectief beoefenen van de liefdadigheid (9). In geen geval mogen ze zich inlaten met zaken van politieke of godsdienstige aard" (artikel 135).

De koning, voorstander van de noodzakelijke samenwerking in het landsbestuur, mocht echter niet lang steunen op het Unionisme. Als tegenhanger van de vrije universiteit van Leuven richtten de vrijzinnigen in 1835 de universiteit van Brussel op. Tot 1838 bleef de vrijmetselarij neutraal in het liberaal-katholiek konflikt.

Toen werd een herderlijk schrijven gepubliceerd waarin er werd op gewezen dat de vorige Vatikaanse beslissing ook van toepassing waren in België en dat de vrijmetselaars dus getroffen werden door de excommunicatie. Hiermee werd het liberaal katholicisme, voorgestaan door de Franse priester Lamennais (1782 - 1854) duidelijk afgewezen.

Onder de leiding van Theodore Verhaegen richtten de Brusselse vrijmetselaars de liberale vereniging "L'Alliance" op in 1841.

(8) Drie loges van Gent en één van St. Niklaas weigerden aan te sluiten en bleven trouw aan het Grootoosten van Nederland.

(9) Het verstrekken van hulp aan de armen in de winter, aan de geteisterden door rampen, aan de huizen van ouden van dagen, enz.

De unionistisch gezinde liberalen werden voortaan systematisch geweerd uit de gemeenteraad en uit het parlement. De maçonnieke beweging ging nu openlijk de antiklerikale toer op en werd de grote steun van de liberale associaties. De federatie van de Belgische vrijmetselaars sloot aan bij "le Grand Orient de Belgique" in 1854, precies het jaar waarin artikel 135 hier verdween uit de statuten. Bij sommigen druiste deze schrapping "lijnrecht in tegen de beginselen die het eigendommelijk karakter (van de vereniging) uitmaken". De loges van Duitsland. Nederland en Zweden braken met het Groot Oosten van België. Ook twee Brusselse loges namen dit niet en bleven trouw aan de Schotse ritus (10).

Er groeide een scherp doorgedreven bipolarizering in het politieke leven. Het liberalisme gleed van het rationeel denken naar het antireligieuze, de katholieken van hun kant eisten voor hun godsdienst een dominerende plaats op in het politeke leven. De strijd bereikte een hoogtepunt in 1871 toen Brussel ook nog het basisprinciep van de Moederloge schrapte. Het belangrijkste maçonnieke wetboek, opgesteld door een presbyteriaanse geestelijke te Londen in 1723, vermeldt immers als eerste plicht eerbied voor iedere overtuiging. Verder wordt er op gewezen dat "het leven dient te worden opgevat als een te voltooien bouwwerk met de Opperbouwmeester van het Heelal als hoogste symbool. Nooit zal de vrijdenker een stomzinnige godloochenaar, noch een ongodsdienstige libertijn zijn".

Uitgestoten door de Londense Moederloge trad Brussel nu toe tot de groep van de Latijnse landen. Voortaan kreeg deze gewijzigde ideologie en/of het lidmaatschap van een bepaalde bond de bovenhand bij de traditionele rekruteringskriteria van de vrijmetselarij. In ons land brak een verbeten strijd los die zich vooral zou toespitsen op het onderwijs.

LE REVEIL A L'ORIENT D'ALOST
HET ZWART CONCERT (11)

Door het verdrag van de XXIV artikelen (1839) werd het internationaal statuut van België vastgelegd. Waar voorheen de politieke debatten gericht waren op het verstevigen van de onafhankelijkheid, keerde men zich nu meer tot het binnenlandse probleem: het unionisme was verdwenen, de clericaal-anticlericale tegenstelling trad op de voorgrond. In 1843 kan voor het eerst gesproken worden over "partijstrijd" in het arrondissement Aalst.

(10) Deze wijziging was zo verrassend dat de ambassadeurs van Engeland en Oostenrijk hierover een uitvoerig verslag stuurden aan hun regeringen respectievelijk geleid door Palmerston en Metternich.

Te Aalst werd de "Liberale Associatie" gesticht op 21 mei 1846 met als voorzitter Adrien Bruneau, lid van de Bestendige Deputatie van O. Vl. Door de beraadslagingen en besluiten van deze vereniging vernemen wij: "Er zal niets vijandig wezen jegens de godsdienst die wij allen belijden of jegens deszelfs bedienaers, wij zullen integendeel altoos bereid zijn den eersten te doen eerbiedigen en de regten van dezen laetsten voor te staen. Wij begeren enkel de volkomene scheyding van de geestelijke en burgerlijke magt en derzelfde wederzijdse onafhanglijkheid, wij begeren dat de godsdienst niet gewikkeld zij in onze staetkundige debatten..."

In hoeverre er te Aalst een verband te leggen is tussen de Liberale Associatie en de vrijmetselarij kunnen wij niet aanwijzen. In zijn nummers van 3 en 17 maart 1861 deelt het weekblad "De Denderbode" aan zijn lezers mee dat te Aalst een "framaçonsloge" bestaat. Het was de "Vénérable van La Parfaite Union" te Bergen die "Le Réveil d'Alost" aansloot bij "Le Grand Orient de Belgique".

Bij het volk zou de Franse benaming nooit doordringen. "Het Concert" bleef bewaard. Dit begrepen ze tenminste. Naarmate de spanning toenam evolueerde dit tot "Zwart Concert". In het licht van de geslotenheid van de loge en van de plaatselijke politiek kwamen allerlei verhalen en toespelingen in omloop. P. Van Nuffel (° 1871) schreef hierover: "'k heb in mijn kinderjaren gezien dat de vensters langsheen de straat van mat glas waren...". Verdacht! Verder had hij horen zeggen dat de "framassons daar 's nachts soupeerden met den duivel..."

In 1875 verlieten ze hun lokaal op het Keizerlijk Plein. Maar vlak voor de eerste wereldoorlog, toen daar een net en onbesproken café werd gehouden heb ik het nooit anders horen noemen dan "In 't Zwert Conceer". (11)

(11) Het Zwart Concert was gevestigd op het Keizerlijk plein, 39, in het huis waar wijlen Dr. Gravez gewoond heeft. In 1903 kocht de stad Het Concert aan -11 a 10 ca - van de families Schellekens en Van Langenhove voor 21.000 fr. Toen de Catharinisten hun lokaal verlieten in de Nieuwstraat vergaderden ze een tijdje in Het Concert. Later werd het gebouw gebruikt door de "landbouw-commissie" die er ook tentoonstellingen hield, ook werd er roomboter-markt gehouden. Op de eerste verdieping bevond zich een zaal die de ganse lengte van het gebouw innam, ze was beschilderd met afbeeldingen die de landbouw maar in het biezonder de hopteelt voorstelden.
Het Nederlands Verbond - tak Aalst - hield er feestvieringen en voordrachten. Wij zien nog steeds de sympatieke "Paster van te Lande" Hugo Verriest over het podium stappen om de versvoeten van Gezelle voor te dragen. Nog voor 1914 verhuisde deze vereniging naar het Duits Bierhuis, nu de Nachtwacht (hoek Hopmarkt en Nieuwstraat).

De namen van de elf bestuursleden die in 1874 een funktie hadden in "Le Réveil à l'Orient d'Alost" vinden wij in "De Denderbode" (katholiek weekblad) van 14 september 1879.
Venerabele Meester: Hendrik Pappaert, griffier van de Rechtbank van koophandel te Aalst
Verder maakten deel uit van het Bestuur:
een eerste surveillant en Ondervoorzitter,
een tweede surveillant,
een redenaar,
een sekretaris-zegelbewaarder,
een schatbewaarder-aalmoezenier,
een eerste expert,
een tweede expert,
een hulp redenaar,
een ceremonie- en banket meester,
een tafeldekker.

Bij het Groot-Oosten van België beschikte de loge van Aalst te Brussel over drie werkelijke en twee plaatsvervangende leden. Door een (in het Frans) opgestelde brief, gericht aan de loge te Brussel, vernemen wij dat de Aalsterse Broeders in 1875 hun "atelier" hebben moeten verlaten om financiële redenen. Verder wordt daarin nog medegedeeld dat, in het begin van het jaar, een "proposition de mise en sommeil" werd ingediend. Op dit voorstel tot schorsing werd echter niet ingegaan. Voortaan zou men ten huize van één der Broeders vergaderen. Wat de werking gedurende het afgelopen jaar aangaat, wordt erop gewezen dat die vooral gericht was op het ondersteunen van instellingen die behoorden tot "le monde profane" te Ninove, Dendermonde en Aalst.
Wij naderen immers het hoogtepunt van de Schoolstrijd, de strijd tegen "de officiële school, de school zonder God". Op 11 juni 1878 viel het katholiek ministerie Malou. Het werd opgevolgd door het "Vrijmetselaarsministerie Frère" dat de diplomatieke betrekkingen met het Vatikaan verbrak en de wet op het Onderwijs, de zgn. "Ongelukswet" liet stemmen. In 1884 kwamen de katholieken weer aan het bewind.

Wij noteren een paar gebeurtenissen die deze koortsachtige periode karakterizeren.

Op het stadsarchief berust een proces-verbaal, opgesteld door de politie op 9 november 1878 en getiteld: "Lijst der inwooners

Baron Louis de Béthune verkocht het Zwart Concert aan dr. med. Gravez-Hagens in 1923. In een zaal, gelegen naast het café, vergaderden toen de Vlaamse Oud-Strijders.

dezer stad in welke woonst Vensterglazen vrijwillig (werden) gebroken ten gevolge der Kiezing, den 29 october 1878". (12)
Bezocht werden: Keyzelijke plaats, Botermerct, Leopoldstraat (nu Kattestraat) Esplanadeplein, Statiestraat, Molenstraat Nazarethstraat, (nu Hoogstraat) Korte Zoutstraat, Nieuwstraat, Langeridderstraat, Kerkstraat, Brusselsestraat (nu Pontstraat) Molenstraatje (nu Windmolenstraat). Er werden 123 ruiten ingegooid in 33 huizen, met daarbij nog beschadiging van gordijnen, stores, porselein en "eenen medaillon". Rekordhoudster was de Kattestraat met 47 ruiten in 11 woningen. Bij de Broeders van Maria in de Lange Ridderstraat sneuvelden 9 ruiten tegen slechts één in het Jezuïetencollege.
De onkosten - 467,85 fr - werden gedragen door de stad want... van de daders geen spoor.
Ook na de verkiezingen bleef de onrust aanhouden.
De opening van een vrije school te Hofstade bracht 15 inwoners uit Aalst, Hofstade en Nieuwerkerken op 17 nov. 1878 te Dendermonde op de beklaagdenbank. Zeven van hen kregen 14 dagen gevangenis, maar in beroep te Gent werden de straffen nog verzwaard: zes inwoners van Aalst en één van Hofstade werden verwezen tot 3 maanden gevangenis; twee van Hofstade, één van Aalst en één van Nieuwerkerken werden bedacht met acht dagen opsluiting. Het meest tragische van deze zaak was dat één der veroordeelden, de 24 jarige Gustaaf Van Gijseghem, in de gevangenis overleed op 23 aug. 1881... wat de gemoederen nog verder opzweepte. Om de rust enigszins te herstellen werden alle veroordeelden acht dagen later vrijgelaten.

Wij zagen dat de loge het Concert verliet in 1875 om te vergaderen in privé-woningen, nog later te Brussel. In 1892 werd de Aalsterse loge ontbonden. Waarschijnlijk sloten sommigen dan individueel aan bij Brussel.

(12) Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon, nr. 5, 15 nov. 1978.

(13) A. VAN HEUVERSWIJN: *De Reuzenstrijd in Aalst voor het Katholiek Onderwijs (1879-1884)*, Aalst, Drukkerij J. Van Nuffel 1906, 178 blz.

BIBLIOGRAFIE (*)

Leo TAXIL: *"Le Culte du Grand Architecte. - Révélations Complètes sur la Franc-Maçonnerie"*. 1886, Paris 412 blz.

Bertrand VAN DER SCHELDEN: Ord. Min. Cap. Docteur en Sciences Morales et Historiques. *"La Franc-Maçonnerie Belge sous le régime Autrichien (1721 - 1794)"*, Lib. Universitaire Louvain 1923 - 446 blz.

P. HILDEBRAND: *"Les Capucins en Belgique et au Nord de la France"*, Samenvatting van en tiendelig werk *"De geschiedenis van de Zuidnederlandse Kapucienenorde"*. Antwerpen 1857 - 250 blz. Bespreking in Het Land van Aalst door D.V. nr. 1 - 1957.

Alec MELLOR: *"La Franc-Maçonnerie à l'heure du choix"*, Parijs 1963 - 469 blz.

N.M. WILDIERS: *"Vrijmetselaars geen boemannen meer"*. Boekbespreking in krant van 15 - 16 feb. 1964.

J. VAN RYCKENBORGH: *"Elementaire Wijsbegeerte van het Moderne Rozekruis"*, R.K. Pers Haarlem 1965 - 280 blz.

Els WITTE: *"Documents relatifs à la Franc-Maçonnerie Belge du XIXème siècle (1830 - 1855)"*. Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis. Bijdragen 69 - 800 blz. 1973.
Editions Nauwelaerts Leuven-Louvain - Béatrice Nauwelaerts Paris.

Dr. ing. BÄR: *"Wat is vrijmetselarij?"*, Uitg. "Fama Fraternitatis". Bussum 1973, 47 blz.

Rob. ROCHE: *"Ontstaan en Ontwikkeling van de Vrijmetselarij in Vlaanderen en Nederland"*. in "Ons Erfdeel" nr. 4 - 1977.

A. VAN HEUVERSWIJN: *"De Reuzenstrijd voor 't Katholiek Onderwijs in Aalst (1879-1884) herdacht 15 okt. 1905"*. Uitg. Aalst Van Nuffel 1906 - 178 blz.

P. VAN NUFFEL: *"Het Schoon Verleden"*. Nr. 8: De Vrijmetselaarsloge 1927.

J.B. LUYCKX: *"Den wedergekomen Pierlala" (1757 - 1836)* Uitgegeven door P. Van Nuffel in 1928.

Luc DE RIJCK: *"De gegoede burgerij te Aalst in de Franse tijd"*. Land van Aalst 1966 - nr. 6. *"Beleggingen van de gegoede stand te Aalst op het einde van het Ancien Régime"* Land van Aalst - 1969, nrs. 2 - 3.

Ing. P. LINDEMANS: *"Geschiedenis van de landbouw in België"*. Antwerpen, De Sikkel. 1952. Deel II, blz. 312 en volg.

(*) Art. en biblio. afgesloten op 9-2-'79.

Fr. Courteaux.

BARON LEON DE BETHUNE
(7 juli 1864 - 28 sept. 1907)

Zoals opgemerkt door K. VAN ISACKER mogen in het drama Daens - intussen al bij een ruim publiek bekend - de intrigès van LEON de BETHUNE niet worden onderschat (1). Als Secretaris van de "Hoge Raad voor Congo" speelde hij - meer dan WOESTE - hoog politiek spel. Samen met de Secretaris-Generaal van de onafhankelijke Congostaat VAN EETVELDE, promoveert hij direct of indirect de koloniale politiek van Leopold II, gesteund door de Société Générale en een dynamische financiële lobby te Antwerpen. Wij denken hier ondermeer aan A. Thys en aan de familie KREGLINGER. L. d. B. is in eerste orde een zakenman, meer praktisch dan doctrinair. Voor hem betekent Daens niet meer dan een politiek incident. In Woeste ziet hij de hoofdschuldige van al die herrie. Als kandidaat van de Aalsterse Werkmanskring ambieert hij een eerste plaats op de katholieke lijst (2). Zijn belangstelling overstijgt de lokale politieke twisten en richt zich ondermeer op de exploraties in het Congogebied (3). Met Mgr. Stillemans (Gent) bespreekt hij - zeer duidelijk in de lijn van de Congopolitiek van Leopold II - de civiliserende taak van de Kerk in Afrika (4). Allicht werd hij hierbij beïnvloed door zijn schoonbroer E. DESCAMPS die fungeerde bij het "Institut Colonial International" en de "Hoge Raad van de Onafhankelijke Congostaat" (5).

(1) *Het Daensisme,* Antwerpen 1959, p. 67.

(2) VAN ISACKER (K.), *o.c.,* p. 67.
Over L. de. B.'s loopbaan: *Biographie coloniale belge - Belg. Kolon. Biographie,* deel III. Brussel 1952, kol. 48-50 (biogr. nota door R. CAMBIER).
VAN MOLLE (P.), *Het Belgisch Parlement - Le Parlement belge (1894 - 1972),* Antwerpen - Utrecht, 1972, p. 62.
Zie ook ROEYKENS (A.), *Le Baron Léon de Béthune au service de Léopold II, conflict de l'Etat indépendant du Congo avec certaines Compagnies commerciales belges,* juillet/oct. 1892; (Académie Royale des Sciences d'Outremer, Classe des Sci. mor. et pol., Mémoires en 8° nouvelle série XXIX, 1 Bruxelles 1964); Idem in "Jong en Oud", O.L.B. St. Jozefscollege, Aalst, Lentenummer 1963, p. 4-10.

(3) DE BETHUNE (L.), *La Vie d'un Héros,* HENRY STANLEY, Bruxelles, 1890.

(4) Idem, *Les Missions catholiques d'Afrique,* Bruges, 1889, III - 320 pp., kaart.

(5) ROEYKENS (A.), *o.c.,* p. 8; *Biogr. Col.,* dl. IV, kol. 219-230. D.: "l'Homme le plus décoré en Belgique" (*l'Universitaire Catholique,* 16 nov. 1910). Over de politieke invloed van D. zie A.R. Brussel, Poullet, 114 en 116, passim.

Menslievende inzichten daargelaten heeft L. de BETHUNE zich ten volle geëngageerd - ook met persoonlijk fortuin - in het Belgisch en Internationaal zakenleven.
Toen in 1896 het "Comptoir de la Bourse de Bruxelles" werd opgericht met bureau's aan de Wolvengracht, werd hij verkozen tot beheerder zodat hij een directe kijk kreeg op de toen sterk groeiende beursverrichtingen (6). Het Comptoir, gespecialiseerd in het verhandelen van beurswaarden, kent een snelle ontplooiing met hoge winstcijfers zodat het eerder bescheiden werkingskapitaal (1,5 miljoen) al binnen de twee jaar diende opgetrokken tot 6 miljoen. Alle vitale sectoren van de economie van het ogenblik zitten in de effectenportefeuille, van ijzer en staal, kolenmijnen en glas tot spoorweglijnen. Binnen het Comptoir kon de ijzer en staalsector rekenen op een goed vertegenwoordiger in de persoon van LOUIS BIOURGE, voorzitter van PROVIDENCE dat zwaar had geïnvesteerd in een Russisch filiaal, met name "Providence Russe" (7). Wij komen nog terug op de expansie van Belgische techniek en kapitaal. Nu al kan gezegd dat het machtige Cockerill en Providence - de specialist in gewalste produkten - naast kleinere ijzer en staalproducenten samen met bepaalde constructeurs, Russische dochterondernemingen patroneren. Zo bijvoorbeeld "Usines Tillmans" te Brussel die een gemengde Belgisch-Russisch onderneming sticht met directe belangen ondermeer in "Hauts-Fourneaux d'Orel" (8). Er werd de investeerders een dividend van 20 % voorgespiegeld. Ook hier oefent de BETHUNE toezicht uit als Commissaris. De BETHUNE heeft dus belangstelling voor de Belgische economische penetratie in Rusland. Bij dat soort risico's komt het ondermeer aan op betrouwbare informatie en ruggesteun van zakelijke, liefst ook politieke relaties.
Via BIOURGE krijgt onze Aalsterse Baron een uitstekende kijk op de financiële en industriële krachtlijnen van het Belgisch zakenleven.
BIOURGE zetelt met name in een opvallend hoog aantal beheerraden (9). Als censor van de "Banque Nationale" is hij uiteraard op de hoogte van de discontopolitiek die meteen voor een goed

(6) "Recueil Financier", 1900/01, p. 154-155; FRERE (L.), *Etude historique des S.A. belges,* Bruxelles, s.d., dl. 2, p. 178.
(7) R.F., 1905, p. 760-62: in de beheerraad o.m. de invloedrijke AUDENT (Jules), burgemeester en Senator Charleroi ("Revue Industrielle de Charleroi"), 10-9-1899: VAN MOLLE (P.), *o.c.,* p. 4 en PIRET (A.), provinciaal Raadslid.
(8) R.F. 1900-01, p. 411-412.
(9) "Echo de l'Industrie", 9 juni 1907; R.F. 1905 o.a. p. 759-760, 765-766, 386-387, 399-400. Zie ook "Usine Burbach" (Saar), R.F. 1905.

deel bepalend is voor het investeringsklimaat van het bedrijfsleven. In het net van zakelijke relaties vormt hij voor de BETHUNE een uiterst belangrijke schakel.

In de basissectoren zoals ijzer en staal, glas en kolen functioneert de BETHUNE onder meer via de groep "C. en E. DELLOYE" en "BENNERT-BIVORT" die zich ook engageert in Rusland o.m. in de scheepsbouw. Vermelden we de "Société des Chantiers navals de Nicolaïeff" (10). Binnen hoger vermelde groep, zowel actief in de financiering als in de industriële exploitatie, komt het in 1898 tot een concentratie - we kunnen al spreken van een holding - met name de "Compagnie Industrielle de Belgique" met het vrij hoog werkingskapitaal van 10 miljoen.
de BETHUNE engageert zich in deze groep voor 100.000 fr., toen een heel bedrag (11). Overigens mocht dit wel een succesvolle belegging worden genoemd. Na één jaar ontvangt hij al een dividend 5 % groot als aandeelhouder en een winstaandeel als Commissaris samen goed voor 17 % (12).
Vermelden we nog pro memorie dat hij als beheerder van het "Comptoir de la Bourse" in hetzelfde boekjaar 10 % ontvangt op de netto te verdelen winst - hetzij 17.200 fr. (13).
Even ter vergelijking: een ondergrondse mijnarbeider kon toen zelfs bij de meest optimistische berekeningen, premies inbegrepen om en bij de 2.000 fr. verdienen per jaar. Een mijnwerkerspensioen lag op 260 fr. nogmaals per jaar... (14). Vergoedingen voor beheer liggen in industriële ondernemingen nu heel wat lager.

L. de B. toonde ook bijzonder aandacht voor jonge groeisectoren zoals de produktie van kunstmest.
We kennen niet het juiste bedrag van zijn inbreng bij de oprichting van "La Floridienne, J. Butgenbach et Cie" op 3 december 1898 (15). In elk geval is de investering belangrijk genoeg om een beheersmandaat op te leveren (16). Dit bedrijf kan ook weer het resultaat genoemd van een concentratiebeweging en rationalisatie

(10) R.F., 1900-01, p. 746-47; "Revue Industrielle de Charleroi", 28 aug. 1898.
(11) 1.000 kap. aandelen van 100 fr. (R.F. 1900/01, p. 746-747).
(12) 5 % op 100.000 fr.; ter vergelijking: zogeheten tantièmes leveren nu "slechts" 5 % à 7,50 % op. (MEMENTO der Fondsen, uitgave G.B.M., 1977).
(13) Eigen berekening uit balans winst en verlies 1898/99 (R.F., 1900/01, p. 154-155). Ter vgl. % staatsleningen: 3 à 4 %; bankkrediet 5 à 6 %.
(14) Vrije pensioenregeling via Voorzieningskassen - diverse verbeteringen en subsidiëring. De verplichte regeling voor loon- en weddetrekkenden: wet 10 dec. 1934 (CHLEPNER, B.S.), *Cent Ans d'Histoire sociale en Belgique,* Brussel (1958)², p. 307.
(15) R.F. 1900/01, p. 590-91.
(16) De N.V. - S.A. wet van 18 mei 1873 (22 mei 1886) voorziet bepaalde garanties. Beheerders deponeren b.v. aandelen als borg, (art. 47, 48).

van een reeks vestigingen gegroepeerd rond enkele vindplaatsen in eigen land (Rocour, Vottem en Bierset bij Luik), naast deze bij aanvoerhavens zoals Gent waar de uit Tunesië door een eigen dochteronderneming gewonnen fosfaat kon verwerkt.
Een schoolvoorbeeld dus van heroriëntering en aanpassing zoals ook door het zinkbedrijf "Vieille Montagne" na uitputting van de ertslagen te La Calamine-Moresnet werd gerealiseerd.
Steeds weer opteert de BETHUNE voor de nodige risicospreiding. In water, gas en electriciteitsbedeling lagen enorme winstkansen. Belgische industriëlen vormden de kern van ware multinationals. de BETHUNE volgde deze expansie op de voet. Dat kon vlot want hij fungeerde als Commissaris van een soort holding, dat heet rond 1900 een "Syndicat" "Mutuelle" of "Bourse" - de "Compagnie mutuelle Eau, Gaz, Electricité" met maatschappelijke vestiging Wolvengracht 44 te Brussel (17). De belangen van deze groep reiken tot Wenen en St. Petersburg nu Leningrad.
Belgische investeringen in Rusland, Italië, Spanje, China, Brazilië, Argentinië, waren in die periode bijzonder intensief. Er heerste een echte euforie op de beurs, wat leidde tot roekeloze speculaties. de BETHUNE oefent boekhoudkundig toezicht uit op een bedrijf dat onder meer een electrische centrale beheert in St. Petersburg (18). Zo staat hij weer eens in de beste positie wanneer hij nieuwe bestedingen plant. Ook zijn participatie en rol als Commissaris met name in de "Compagnie Industrielle" gesticht in 1897, dient vermeld (19). In het aandelenpakket van deze maatschappij zitten o.m. ijzer en staalwaarden en aandelen uit de sectoren electrisch materiaal en kunstmeststoffen (20). In deze groep werd een Commissaris minder verwend en kreeg slechts 1/2 % op de uitkeerbare winst, wat toch nog 1.485 fr. opleverde in 1899 (21).

We zien hoe Belgische kapitaalinvesteringen in Rusland de aandacht trokken van L. de B. Dat blijkt ook uit zijn mandaat in "Briqueteries et Tuileries mécaniques en Russie" opgericht in 1899 met een eerder bescheiden kapitaal van 1.250.000 fr. (22). Op een

(17) R.F. 1900/01, p. 626-627.
(18) "Société Russo-Belge d'Entreprises électriques" opgericht in 1896 (R.F. 1900-01, p. 657-658) - verzorgde de electr. installatie van de Staatsdrukkerij (R.F. 1897 - 1898, p. 435-436).
(19) R.F. 1900/01, p. 717-18.
(20) "La Floridienne" cfr. supra,
(21) R.F. 1900/01, p. 717-18, eigen berekening op basis van balans 1899.
(22) R.F. 1900/01, p. 683.
Paul TRASENSTER, leidende figuur uit de Luikse patronale organisatie, beheerder in steenkoolmijnen - metallurgie, schat de beurswaarde van de Frans-Belgisch Russische ondernemingen alleen in Z.-Rusland op 500 mil-

terrein in de buurt van Moskou werden klei- en leemlagen ontgonnen en verwerkt tot baksteen, dakpannen, vloertegels en andere ceramiek.
Een stap verder in de richting van de speculatie gaat het met de koloniale - zegge Congolese - belangstelling van de baron. Hij was toch bijzonder goed geplaatst om de zeer delicate financiële en politieke status van de "Etat Indépendant du Congo" op haar zakelijke waarde te schatten.
Eind 19e eeuw bestond er geen enkele garantie dat investeringen in Afrika zelfs maar op middellange termijn enig dividend zouden opleveren. Alles, maar ook alles, dient uit de grond gestampt. Mijnbouw? Waar geschoolde arbeiders gevonden? Immobiliën? Hoe de rechten van Koning Leopold II met het "persoonlijk" domein omzeild? Over ivoor en rubber weten we hoe ver het persoonlijk bewind en gewin van de Koning en bepaalde agenten kon reiken. L. d. B. - door zijn contacten met VAN EETVELDE en de koning - kent dus de problemen en toch, en wellicht juist daarom neemt hij financiële risico's. Logisch gesproken schijnt transport de enige direct lonende bedrijvigheid. Nog eens, in de B. leeft een goede zakenfeeling. Te Antwerpen - de koloniale lobby rond de Jadot's en Thijs boekt haar eerste belangrijke successen - wordt begin 1895 de "Compagnie maritime du Congo" opgericht (23). Zij zou de verbinding Antwerpen - Afrika verzekeren.
Oorspronkelijk werd gestart met een totaal onvoldoende kapitaal van 1 miljoen, later opgetrokken tot 2.100.000 fr. In 1905 wordt in balans als passief een kapitaal geboekt van 9.237.000 fr. blijkbaar volledig gestort.
De "African Steamship Company" bracht in ruil voor 4.150 aandelen van 500 fr. 2 schepen in, de "Coomassie" en de "Leopoldville". Een jaar later wordt de "Coomassie" geruild voor een ander afgedankt schip dat "Albertville" wordt gedoopt. Achteraf wordt nog een schip aangekocht dat onder de naam "Stanleyville" zal varen.
De gok van de BETHUNE bleek dit keer slecht uit te vallen. België had en heeft op wereldschaal gezien nooit een grote rol gespeeld in de koopvaardij.

joen - een enorm bedrag voor 1895. Wel gaat het om het zeer rijke Donetzbekken (kolenmijnen, ijzer - staal): "l'Industrie charbonnière et sidérurgique de la Russie méridionale" in "Revue Universelle des Mines et de la Métallurgie", 1896, 2de trim., dl. XXXIV, p. 7-8.
Tussen 1-1-1895 en 1-1-97 beliepen de directe Belgische investeringen in geheel Rusland 178 miljoen. Over de Belgisch-Russiche kapitaalinzet waren geen preciese cijfers beschikbaar. (Annales Parlementaires, Sénat, 6-7-1897).

(23) R.F. 1900/01 (p. 101-02).

In Brusselse handelskringen, met name de "Union Syndicale" of Koophandelskamer klaagt men in 1895 het feit aan dat de Antwerpse financiers liever relaties opbouwen met vreemde reders (24). Spijt de enorme druk van het toen zó machtige Cockerill met directeur-generaal A. GREINER die afzet zocht én vond in China (Hank'ow - Peking spoorlijn) en in Rusland, komt een nationale scheepvaartpolitiek nauwelijks van de grond (25). Het ontbrak de promotoren van de eigen koopvaardij nochtans niet aan propaganda of aan politieke steun (26). Intussen zat Baron de BETHUNE financieel helemaal aan zijn maritiem avontuur vastgeklist, want zijn hoger genoemde "Compagnie maritime du Congo" stapelde verliezen op verliezen in 1898 en volgende jaren (27). Pas in 1903 wordt opnieuw bescheiden winst gemaakt. Uit die ervaring heeft hij althans politieke dividenden opgestreken.
In de sessie 1900 - 1901 wordt hij in de "Section Centrale" of de "Vaste Kamercommissie" aangewezen als rapporteur over de nationale koopvaardij... (28). Nog eens een promotor van "nationale" belangen. Zo werd het politiek terrein verkend voor een nieuw maritiem avontuur. Midden een economische inzinking kwam het tot oprichting van "l'Océan S.A. belge d'Armement et de Navigation" (1904) (29). Die rederij gestart met 1 schip zal nooit doorbreken, al had niemand minder dan Evence COPPEE het voorzitterschap aanvaard van de beheerraad. de BETHUNE hield zich afzijdig...
Uit andere mandaten blijkt dat hij echt internationaal gericht is in zijn beleggingspolitiek. Congo betekende daarin één markt naast vele andere. Toch typisch dat de "Cie Générale Coloniale" waarin de B. als beheerder, belangen neemt in de Russische staalnijverheid naast suikerplantages in Afrika en de Filippijnen (30). Spreiding - nog eens - van de belangen is essentieel.
Als beheerder van de "Association Coloniale" uit Antwerpen con-

(24) "Bulletin Union Syndicale", Brussel, vergadering 25 aug. 1895, kol. 307 en 10 nov. 1895, ibid. kol. 389-400.
(25) "Le Développement de la Construction navale en Belgique" - conferentie LECOINTE, 23 ma. 1898, onder voorzitterschap van A. GREINER. ("Organe Industriel", 28 mei 1898). "Ann. Parl. Sénat, 26 april 1902.
(26) o.a. brochure 80 pp. van KETS (J.) *"L'Utilité de la Création d'une Marine Marchande"*; "Organe Industriel", 4-4-1903; Zitting Senaat 18 april 1902: L. d'ANDRIMONT pleit voor nationale koopvaardij. In de Luikse familie d'ANDRIMONT treffen we belangrijke ondernemers aan in kolen en staal. ("Organe Industriel", 26-4-1902).
(27) R.F. 1905, p. 39.
(28) "Organe Industriel", 25 mei 1901.
(29) "Revue Industrielle de Charleroi", 25-12-1904 en 13 aug. 1905.
(30) de B. schreef in op 200 aandelen van 100 fr. bij stichting in kapitaal van 700.000 fr.; R.F. 1900/01, p. 73-74.

troleert hij zowel openbare werken als mijnen en bosbouw in binnen- en buitenland onder meer in Congo (31). Ook in het beheer van het plantagebedrijf "La Djuma" oefent hij invloed uit en zetelt er naast de textielbaronnen uit Gent, met name de dynastie HEMPTINNE (32). PAUL de HEMPTINNE b.v. vindt men in de beheerraden van textielbedrijven tot en met spoorwegen, kolenmijnen, diverse Congolese ondernemingen en zeker en natuurlijk ook in de politieke wereld. Als ander voorbeeld van politicus én zakenman mag BEGEREN genoemd, minister van Justitie van 1894 tot 1899, ook voor de BETHUNE een nuttige politieke en zakelijke relatie.

Macht groeit uit accumulatie van mandaten, mede door een netwerk van politieke relaties, dat alles gesteund op informatie en know-how. De B. wordt als een autoriteit beschouwd inzake financieel beheer - zie zijn vele opdrachten als Commissaris. Het blijkt ook uit zijn parlementair werk waarvan hoger een voorbeeld.

Die intense afwikkeling van zakelijke belangen betekent in de persoonlijkheid van Baron de BETHUNE geen uitsluitsel voor een zekere sociale bewogenheid. De familie de BETHUNE heeft in het Aalsterse een bepaalde populariteit genoten in landbouwkringen -men denkt aan de hopteelt - en de syndicale vleugel van de Katholieke Partij. Op kasteel Overhamme werd ook Nederlands geschreven en gesproken (33). L. d. B. vond zelfs de tijd om nóg een beheersfunctie te vervullen in de "S.A. Alostoise pour la Construction d'Habitations Ouvrières" (34). En daar zal de inbreng groter zijn dan het gewin. Maar, het is niet al goud dat blinkt (35).

L. DE RIJCK.

(31) R.F. 1900/1901, p. 63-64.

(32) R.F. 1900/01, p. 86.
Een groep uit Aalst o.l.v. burgemeester Léon Gheeraerdts had in 1898 "La Centrale Africaine" opgericht. Deze verwierf een concessie aan de Djuma voor een rubberplantage. Verwerking te Aalst in het "Caoutchou" fabriek (1900), in 1902 overgenomen door "la Centrale Belge". In "La Centrale Africaine" met een belang in "Compagnie du Kasaï" namen ook Paul de Clippele, L. Geerinckx, T. en E. Moens, Pierre Grillaert en Theo de Naeyer deel aan het beheer (R.F. 1905, p. 42).

(33) Kamerzitting 15 okt. 1901.
A.R. Brussel, Poullet, Briefwisseling.

(34) "Recueil special des Actes concernant les Sociétés..." Annexe Moniteur belge, 6-2-1891. Akte 257.

(35) L. de B. ook slachtoffer van de goudkoorts, zie zijn mandaat in "Placers Guyannais" met als voorzitter van de beheerraad J. Van Rijswyk (Antwerpen), zie R.F. 1900-1901, p. 105-106.
BOUDEAUX (A.), *Les Placers aurifères de la Guyane française"* in Revue des Mines, 1905, dl. IX, 1ste trim. p. 225-250.

LICENTIEVERHANDELINGEN 1980-1981

(Vervolg nr. 6, blz. 304)

VAN DEN BERGHE (M.). *Enkele gegevens over Opbrakel naar aanleiding van een renteoverdracht anno 1592.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 4, p. 3-5.

Volgens een paar leenverheffingen bleken de heren van Opbrakel te beweren dat hun leen geënclaveerd was in het Land van Aalst en dus een speciaal statuut bezat. Bij mijn weten waren slechts Ronse, Nederbrakel en Zarlardingen bijzondere heerlijkheden.

DE PESSEMIER (P.). *Opbrakel onder de oorlog 1914-18.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 1, p. 15.

Geeft een overzicht van de bijdragen van V. Morre over W.O.I in de verscheidene jaargangen.

DE LANGE (S.). *Geschiedenis van de oostelijke rand van het Brakelbos, het Hedeken en de Laaistok.* Triverius, 10e jg., 1980, nr. 1, p. 19-22.

Hier geeft de schrijver de laatste episode van de lotgevallen van een uitgestrekt deel van het grondgebied van Opbrakel.

H.V.I.

DE LANGE (S.). *Een dorp en zijn bewoners ruim 300 jaar geleden: Opbrakel in het midden van de 17e eeuw.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXVIII-1979, p. 223-249.

De auteur analyseert Opbrakel tussen 1650 en 1660 en tracht een duidelijk beeld op te hangen van het uitzicht van dit landelijk dorp; tevens poogt hij dieper door te dringen tot de socio-economische structuur van de bevolking. In deze eerste bijdrage wordt het uitzicht van Opbrakel op basis van een gedetailleerd kaartboek en een landboek bestudeerd: achtereenvolgens worden behandeld de gebouwen (aantal, indeling volgens grootte, uitzicht, ligging in het landschap), het wegennet, het landschap (open of gesloten uitzicht, het bodemgebruik, de toponiemen, de percelering). Deze studie bevat een aantal overzichtelijke tabellen, alsook drie kaarten waarop voormelde gegevens van het oude Opbrakel worden gesitueerd.

Uiteraard is deze detailstudie belangrijk voor de geschiedenis van Opbrakel en als "case-study" legt ze een basis voor een betere

kennis van het agrarische Zuid-Oost-Vlaanderen in het midden van de 17e eeuw.

S.D.L.

DE LANGE (S.). *Een dorp en zijn bewoners ruim 300 jaar geleden: Opbrakel in het midden van de 17e eeuw.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 241-266.

Deze bijdrage is het tweede deel van een onderzoek gewijd aan de socio-economische structuur van Opbrakel in het midden van de 17e eeuw. Na een uiterst gedetailleerd en volledig overzicht van wat elke familie te Opbrakel tussen 1650 en 1660 bewerkte, zowel in eigendom als in pacht, volgt de systematische bespreking van de uitgestrektheid van de bedrijven, de spreiding van de percelen, de bezitsstructuur, het verband tussen gebouw en bedrijf. De studie is voorzien van talrijke tabellen en van een kaart waarop de spreiding van de percelen van enkele type-bedrijven werd ingetekend.

S.D.L.

Opbrakel (Brakel). Kultuurpatrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorpsgezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 163.

Korte historiek en zeer beknopte beschrijving van de Verrebeekmolen en zijn onmiddellijke omgeving n.a.v. de bescherming bij K.B. van 27 november 1978, om reden van de industrieel-archeologische waarde.

S.D.L.

OUDENAARDE

Kunstsmid Victor Warie. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XX, 1e aflevering. Oudenaarde, december 1980, p. 51-68.

Victor Warie werd in 1862 te Oudenaarde geboren als zoon van een smid. Het kunstsmeden leerde hij van zijn vader, en zijn lange levensloop - hij is 97 jaar oud geworden - heeft er meteen voor gezorgd, dat hij een niet onaanzienlijke productie kon nalaten. Na een kort interview met Jules Ronsse, ijzersmid en sinds 1952 bekend en geliefd stadhuisgids te Oudenaarde, volgen een

reeks foto's geput uit een fotografische tentoonstelling van zijn œuvre die in 1957 op het stadhuis werd gehouden ter gelegenheid van de 95e verjaardag van Victor Warie.

S.D.L.

OSSIEUR (E.G.R.). *Van de Glan naar de Schelde. Georg Lang (1780-1863).* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XX, 1e aflevering. Oudenaarde, december 1980, p. 23-50.

Georg Christian Lang, geboren te Meisenheim, een Duits stadje in de Palts, gaat in 1808, ten tijde van de Napoleonistische bezetting, in de administratie en wordt eerst naar Hannover gestuurd. Tussen 1809 en 1811 wordt hij ontvanger te Waarschoot, waar hij trouwt met Monique Maenhout. In 1819 wordt hij benoemd tot hypotheekbewaarder te Oudenaarde, waar hij dit beheer uitoefent tot 1851. Hij sterft er in zijn huis aan de markt in 1863. Volgt een uitgebreide genealogie van de familie Maenhout en van de afstammelingen van Georg Lang.

S.D.L.

REYNVAAN (H.F.). *Een geslacht Van Oudenaerde.* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XX, 1e aflevering. Oudenaarde, december 1980, p. 17-22.

In de klappers van de dopelingen der Gereformeerde gemeente Arnhem, hoofdstad van Gelderland, komt van 1668 tot 1716 de naam Van Oudenaerde 25 maal voor. Hoofdpersoon is Johan Van Oudenaerde, rentmeester van de stad Arnhem. Volgt een bondige genealogische beschrijving van deze familie.

S.D.L.

MINNAERT (S.). *Charles Liedts (Oudenaarde 1802 - Brussel 1878).* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne. Deel XX, 1e aflevering. Oudenaarde, december 1980, p. 3-8.

Het artikel is de uitwerking van enkele bladzijden uit de onuitgegeven licentiaatsverhandeling, onder de titel "De Politieke Dynastieën te Oudenaarde van 1815 tot 1914" in 1974 aan de R.U.G. voorgedragen. Charles Liedts is achtereenvolgens procu-

reur bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Oudenaarde geweest (oktober 1830), procureur te Gent (december 1830), lid van het Nationaal Congres (3 november 1830), volksvertegenwoordiger (29 augustus 1831), voorzitter van de Kamer (1843), minister van Binnenlandse Zaken (april 1840), gouverneur van Henegouwen (1841), gouverneur van Brabant (1845), Minister van State (12 augustus 1847), minister van financiën (1952), gouverneur van de Société Générale (1861).

S.D.L.

OUDENAARDE-RONSE

CAMBIER (A.). *Een XVIId-eeuws Oudenaards tapijt in de krypte gerekonstrueerd.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXVIII-1979, p. 171-174.

Korte beschrijving van een laat XVIId-eeuwse Oudenaardse "verdure", die eertijs in vier stukken was versneden, maar die nu door toedoen van A. Cambier in één geheel werd hersteld. Dit wandtapijt, uiteraard fel geschonden, prijkt nu achter het hoogaltaar van de crypte.

S.D.L.

POLLARE

Mededelingen van de heemkundige kring van Pollare. Driemaandelijks tijdschrift. Redactie: M. Cosijns, Nekkersput 26, Pollare. Eerste jaargang, 1980.

Naast kringactiviteiten en dorpsleven publiceert men soms heemkundige bijdragen. De bladzijden zijn niet doorlopend genummerd.

N.N. *Een proeve van solidariteit van de inwoners van Pollare onder Frans bewind.*

Deze bijdrage handelt over het in bescherming nemen van een deserteur door de inwoners van Pollare en de reactie hierop vanwege de Franse overheid.

N.N. *Wapenkundige en geschiedkundige aantekeningen omtrent het embleem van Pollare.*

Beknopt wordt de betekenis van "Pollare" verklaard. De heren van Pollare worden opgesomd en het wapenschild van de voormalige gemeente besproken.

COSIJNS (R.). *Akte van inboedel hoeve Mertens in het jaar 1845.*

De auteur neemt een staat van goed in extenso over.

H.V.I.

RONSE

DECLERCQ (G.) en WANNYN (L.). *De laatste steegjes van Ronse.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXVIII-1979, p. 191-198.

Gedetailleerde beschrijving, geïllustreerd met vijf sprekende foto's, van enkele Ronsese steegjes en "koeren": de Bara Steeg, de Decroly Koer, de Dejonghe Koer, de Koer Delouvroy / Kruisstraat, de Koer Delouvroy / Voorzienigheidstraat, de Koer Devos, het Gijselings Steegje, de Ruyffelaere Koer, het Snoeck Steegje, de Stijns Koer, de Willocq Steeg en de Nassaustraat.

S.D.L.

Gemeentelijk Historisch en Volkskundig Museum. Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 206-207.

Beknopte beschrijving van het voormalig "Spanjaardskasteel", thans Stedelijk Museum, en van het tentoongestelde: in dat kader poogt de stad Ronse een beeld te schetsen van haar ontstaan en bestaan.

S.D.L.

Museum van de Sint-Hermeskrypte. Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 208-209.

Korte beschrijving van wat tentoongesteld wordt in de zijlokalen van de Sint-Hermescrypte, nl. vooral lapidaire fragmenten alsook een aantal voorwerpen daar in bewaring geplaatst door de kerkfabriek van Etikhove.

S.D.L.

CAMBIER (A.). *Nog over het Louis XV - koorhek in de Sint-Hermeskerk.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX - 1980, p. 92-94.

In een korte bijdrage handelt A. Cambier over de problematiek rond een mooi stuk ijzersmeedwerk; er kan volgens de auteur weinig twijfel over bestaan dat een zekere N.Delmotte die in 1767-68 voor de Ronsese kerk een koorafsluiting maakte dezelfde is als de maker van het koorhek te Alsemberg. Het nog te Ronse bestaande hekken is waarschijnlijk geen deel van deze koorafsluiting, maar kan wel door genoemde Delmotte zijn gemaakt.

S.D.L.

CAMBIER (A.). *Een reizend Duits orgel- en klavierbouwer in de XVIIIe eeuw.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX 1980, p. 95-97.

De auteur toont in deze korte bijdrage aan dat het oud klavierinstrument dat het Stedelijk Museum in 1976 heeft verworven, van de hand is van een zekere Joh. Christian Fuhrmann. Het instrument; in 1776 vervaardigd, is geen klavecimbel, maar een "Hammerklavier", voorouder van onze moderne piano.

S.D.L.

DECLERCQ (G.). *Etude architecturale de l'habitat renaisien au 19e siècle.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 103-145.

Origineel, goed gedocumenteerd en rijk geïllustreerd overzicht van de 19e-eeuwse Ronsese huizen. Vooreerst geeft de auteur een overzicht van de 19e-eeuwse burgerlijke bouwkunst in het algemeen. De geschiedenis van Ronse tijdens de vorige eeuw is hoofdzakelijk bepaald geworden enerzijds door de landbouw- en industriële crisis van het midden der eeuw en anderzijds door de industriële heropleving van het einde van deze eeuw.

Beide gebeurtenissen hadden uiteraard enorme invloed op de bevolking en de bewoning; tussen 1833 en 1900 werden te Ronse 970 nieuwe huizen gebouwd. De auteur ontleedt verder de sociale status van de bewoners van deze nieuwe huizen en weidt dan uitvoerig uit zowel over de opmerkelijke burgershuizen van het centrum van de stad als over de arbeidershuisjes en de beluiken. In bijlage ten slotte volgen nog een lijst van de straten met het aantal nieuwe huizen gebouwd in de periode 1833-1900, een lijst van het aantal nieuwe huizen in dezelfde tijd in het centrum van de stad opgetrokken en de weergave in grafiek van de bevolkingsevolutie tussen 1830 en 1900 in Ronse. Een zeer degelijke en nuttige studie, gezien het tempo waarin tegenwoordig de oudere huizen verd-

wijnen. Hopelijk maakt de auteur eens een volledige inventaris op van het 19e-eeuws monumentaal patrimonium van zijn stad.

S.D.L.

VAN DE MERCKT (G.). *Les traditions qui meurent! Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 147-175.*

In een inleiding beklemtoont de auteur de typische eigenheid van de Ronsenaren, doch met nostalgie merkt hij op, dat vooral sinds de Tweede Wereldoorlog vele tradities en gewoonten aan het uitsterven zijn. De auteur heeft zich voorgenomen in een paar afleveringen de verdwenen en dikwijls reeds vergeten folklore en gebruiken te beschrijven en a.h.w. een soort folkloristische kalender te reconstrueren. Achtereenvolgens komen aan bod: de toekenning van heiligennamen aan bloemen, de heiligenfeesten en hun invloed op het dagelijkse leven, de zakelijke overeenkomsten, zoals de pachtovereenkomsten met vaste betalingsdata, de pestheiligen die te Ronse en omgeving werden vereerd, het feest van Sint Gangulfus op 11 mei, de talrijke processies, enz... enz...

S.D.L.

CAMBIER (A.). *Het 850-jarig jubileum van de inwijding der romaanse Sint-Hermeskollegiaal te Ronse (1129-1979).* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 5-54.

In 1129 werd de nieuwe romaanse Sint-Hermeskollegiaal te Ronse door de bisschop van Kamerijk ingewijd. Reeds in de 13e eeuw stortte de slecht gefundeerde vieringtoren in. Na herstelling verviel de kerk gedurende de 14e eeuw verder totdat een brand, in 1424 door Engelse soldaten aangestoken, het gebouw definitief onbruikbaar maakte; het jaar daarop begon de laat-gotische nieuwbouw. Van deze romaanse kerk zijn tot op heden alleen de noorderkruisbeuk en grote delen van de crypte blijven bestaan.

Met een ongelooflijke zin voor het detail weet A.Cambier - hij is als een detective die geen enkel spoor overslaat - aan de hand van een aantal fragmenten en resten de ingewikkelde puzzel van bouwfasen, afmetingen, uitzicht e.d. van deze prachtige romaanse collegiale kerk op te lossen en in een klare synthese te ordenen. Achtereenvolgens worden de voorgeschiedenis, het uitzicht van het gebouw, waaronder de oostelijke delen, de torens, de crypte, het schip, de westgevel en het beeldhouwwerk behandeld; talrijke plattegronden, tekeningen en foto's illustreren en verhelderen deze indrukwekkende studie.

De auteur komt ten slotte tot de verbazende hypothese dat de

bijzondere kenmerken i.v.m. de zeer levendige reliekencultus, deze Ronsese kerk uitermate geschikt hebben gemaakt als inspiratiebron voor de bouwmeester die de beroemde O.-L.-Vrouw kathedraal te Doornik heeft ontworpen.

S.D.L.

CAMBIER (A.). *De nieuwe toegang tot de Sint-Hermeskrypte te Ronse. Een geschiedenis met veel dichtgemetselde poorten.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 55-76.

De Ronsese crypte is niet enkel op nationale schaal, maar zelfs op Europees niveau een uitzonderlijke getuige van de rol en de betekenis van de middeleeuwse crypten in het algemeen. Bij een crypte was de plaats der toegangen van vitaal belang voor het functioneren ervan, nl. wegens haar rol als processionele ruimte voor de reliekenvereerders. Sinds 16 september 1980 kan de Ronsese crypte opnieuw betreden worden langs een middeleeuwse toegang, op de manier en in de richting zoals die door de middeleeuwse ontwerpers was gewild.

Naar aanleiding van dit feit behandelt de auteur de verschillende toegangen die de crypte ooit heeft gehad: zeven schetsen van de plattegrond van de crypte met telkens de aanduiding van de toegangen verduidelijken ten zeerste de voortdurende veranderde toestand van deze unieke ruimte. S.D.L.

CAMBIER (A.). *Waarheen met de restauratie van de Sint-Hermeskerk?* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 77-91.

Vlijmend polemisch artikel waarin de auteur frontaal en scherp ten aanval trekt tegen een aantal restauraties die tijdens de laatste 15 jaar aan de Sint-Hermeskerk werden uitgevoerd. Vooral de werken aan de "stal van Sint-Hermes" en de herstelling van het kerkdak moeten het ontgelden. S.D.L.

RONSE-ELLEZELLES-ST.-SAUVEUR

WANNYN (L.). *Oppervlaktevondsten uit de Gallo-Romeinse Periode.* Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXIX-1980, p. 235-236.

De auteur vermeldt enkele oppervlaktevondsten gedaan op de hoogvlakte gelegen op de grens Ellezelles, St.-Sauveur en Ronse.

Het betreft hoofdzakelijk Gallo-Romeinse voorwerpen.

S.D.L.

RUSSEIGNIES

FOUQUART (S.). Van aambeeld naar bisschopsstaf: Mgr. Theofiel Meerschaert (1847-1924). Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, XXVIII-1979, p. 217-222.

Korte biografische nota over Mgr. Theofiel Meeschaert, in 1847 te Rozenaken geboren, bisschop gewijd in 1891 en aangesteld als Apostolisch Vicaris van het Indiaans Territorium in de U.S.A., in 1905 bisschop van Oklahoma en er overleden in 1924. De auteur beschrijft met een zekere trots de plechtige intrede van Mgr. Meerschaert in Rozenaken in 1893. S.D.L.

SERSKAMP

RUYS (R.), DE SUTTER (H.) e.a. *Bijdrage tot de geschiedenis van Serskamp.* Davidsfonds Serskamp, 1980, 270 blz.

Deze bijdrage is voor het grootste gedeelte een geschiedenis van Serskamp van de hedendaagse periode. De periode vóór 1800 is hoofdzakelijk een bewerking van bestaande literatuur. Aan het verenigingsleven werd veel aandacht besteed.

Het werk is verzorgd uitgegeven en prachtig geïllustreerd. Het leest vlot en de talrijke foto's maken er tegelijkertijd ook een kijkboek van. Een werk dat een groot succes te Serskamp tegemoet gaat. Hopelijk volgen er nog veel "bijdragen". H.V.I.

SINT-LIEVENS-HOUTEM

BRAEKMAN (Prof. Dr. W.L.). *Het weghalen van Jan de Dievel uit de gevangenis van Sint-Lievens-Houtem rond 1408.* Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1976-1977, p. 9-19.

In de Middeleeuwen behoorde St.-Lievens-Houtem, samen met acht andere dorpen, tot de zogeheten "Serveplaatsen" die onder het onmiddellijk gezag stonden van de graaf van Vlaanderen, in het Land van Aalst vertegenwoordigd door zijn baljuw. Op een groot deel van de gemeente bezat echter ook de Gentse St.-Baafsabdij heerlijke rechten. Deze tweeledige afhankelijkheid gaf vooral in de XVe eeuw aanleiding tot allerlei wrijvingen tussen de baljuw van het land van Aalst en de proost van de St.-Baafsabdij.

In deze bijdrage behandelt Prof. Braekman een eerder ongewone gebeurtenis, nl. het openbreken van de gevangenis door de baljuw en zijn helpers bij middel van een ploegijzer en het ter

plaatse terechtstellen van de gevangene Jan de Dievel. Hieruit is een langdurig proces voortgevloeid. Aan de hand van talrijke citaten wordt niet enkel het anecdotische van deze zaak beklemtoond, maar worden tevens een paar aspecten van de 15e - eeuwse rechtsgebruiken verduidelijkt. S.D.L.

DUQUET (F.). *Sint-Lievens-Houtem.* Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1976-1977, p. 85-93.

Verwijzend naar zijn meer uitgebreide monografie "Zo was Sint-Lievens-Houtem" beschrijft de auteur de kerk van deze gemeente, enkele kerkschatten, het marktplein, een paar merkwaardige hoeven en vertelt over het ontstaan van de jaarlijkse bedevaart van de Gentenaars naar Sint-Lievens-Houtem.

S.D.L.

SINT-MARIA-OUDENHOVE

DE WOLF (K.). *De kerk te Sint-Maria-Oudenhove.* Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring, 1980, XXIVe Jaarboek, p. 11-26.

De kerk van Sint-Maria-Oudenhove is een waardevol gebouw: ze behoort tot de prachtige reeks kerken die in vroeggotische stijl zijn opgetrokken en daarenboven is haar monumentale gevel een zeldzaamheid. Koen De Wolf behandelt sober en wetenschappelijk achtereenvolgens de 13e eeuwse kerk, de 18e eeuwse verbouwingswerken, het meubilair en de schilderijen en de recente evolutie van de kerk. Het artikel bevat de weergave van een plattegrond en vier foto's, alsook een overzicht van de bibliografie. S.D.L.

STEENHUIZE

VAN DEN BERGHE (M.). *De "mote" in het "vijvervelt" te Steenhuize.* Triverius, tijdschrift van de heemkring Triverius-Brakel, 10e jg., 1980, nr. 2, p. 18-22.

De schrijver onderzocht de historische gegevens i.v.m. de mote te Steenhuize. Duidelijke verwijzingen naar doel en gebruik kon hij echter niet terugvinden.

H.V.I.

VELZEKE

BUYSE (H.). *Uit het dorpsleven te Velzeke voor en na de laatste eeuwwisseling.* Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring, 1980, XXIVe Jaarboek p. 45-54.

In een voorwoord schrijft Luc Van Durme dat hij in 1979 te Zottegem de op de R.U.G. verloren gewaande doctorale scriptie

van wijlen H.Buyse "Het dialect van Velzeke. Proefschrift ter verkrijging van de graad van Doctor in de Germaanse Philologie aan de Universiteit van Gent" heeft teruggevonden.

Het artikel is de publikatie van een tiental bladzijden uit de historische inleiding van dit proefschrift: het behandelt de jaarmarkt te Velzeke, vermakelijkheden, nijverheden, de "Franschmans", en tot slot volgt een algemeen overzicht van de sociaal-economische toestanden van rond de eeuwwisseling. S.D.L.

LAMARCQ (D.). *Medische zorg in de parochie Velzeke (XVIIe -XVIIIe eeuw).* Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring, 1980, XXIVe Jaarboek, p. 35-43.

Het artikel behandelt enkele bladzijden uit "Een geïntegreerd sociaal-economisch diepteonderzoek van het platteland in Z.-Vlaanderen: de parochie in de XVII-XVIIIe eeuw", een onuitgegeven licentiaatsverhandeling (R.U.G., 1980) van de hand van D.Lamarcq. In deze bijdrage wordt de activiteit van de chirurgijnen nagegaan, worden aantal en kostprijs van enkele medische prestaties van het jaar 1672 bepaald, en worden de werkzaamheden van vroedvrouwen behandeld. S.D.L.

VELZEKE-RUDDERSHOVE (Zottegem)

Kultuurpatrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorpsgezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 197-198.

Beschrijving van de voormalige hoeve "De Moriaan", Paddestraat 54 te Velzeke, n.a.v. de bescherming bij K.B. van 26 juni 1978 van de woning als monument, van geheel de hoeve en de omliggende percelen als dorpsgezicht. S.D.L.

VAN DURME (L.). *De vroegere scabinale organisatie te Velzeke in ruimer perspectief. Met de uitgave en ontleding van twee vroegmiddelnederlandse schepenbrieven.* Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1976-1977, p. 21-68.

Zowel de plaats Velzeke als haar schepenbanken, die tot de oudste van Vlaanderen behoren, hebben een uitzonderlijke historische betekenis. Het is zelfs niet uitgesloten dat Velzeke vóór 974 de zetel was van het graafschap Biest. In de volle Middeleeuwen had deze plaats een pseudo-stedelijk karakter: dit kan afgeleid worden uit het bestaan van een "vrijheid", de dubbele scabinale structuur, het hospitaal, een schepenzegel met de afbeelding van

een burcht, maar vooral uit de machtige landschepenbank, hoofdbank voor het land van Gavere en het land van Zottegem.

In deze bijdrage analyseert L. Van Durme met grote wetenschappelijke grondigheid de scabinale structuur van Velzeke en de werking van deze instellingen. Achtereenvolgens bestudeert hij het eerste optreden van de Velzeekse schepenen (vanaf 1170), de land- en poortschepenen elk met hun eigen rechtsbevoegdheden, de raden, de scabinale organisatie te Velzeke gezien in het ruimere kader van het Land van Aalst (geïllustreerd met een duidelijk kaartje), de oorkonden verleden voor de schepenbanken van Velzeke, Ruddershove en Bochoute (vóór 1500), en ten slotte geeft hij enkele vergelijkende en stilistische beschouwingen i.v.m. twee onuitgegeven Velzeekse schepenbrieven van vóór 1300.

Deze grondige studie toont overduidelijk aan dat Velzeke in de volle Middeleeuwen een belangrijk centrum was en dat het niet onmogelijk is dat het uitgebreid territorium van de landschepenbank de voortzetting was van een Karolingisch gouwonderdeel.

S.D.L.

VAN DURME (L.). *Het kerkelijk archief en het kloosterarchief van Velzeke-Ruddershove geïnventariseerd.* Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1976-1977, p. 69-73.

De auteur heeft het archief van de kerk van Velzeke-Riddershove (oud gedeelte) en van het Klooster der Grauwzusters - Penitenten (Derde Orde) geïnventariseerd. Beide onuitgegven inventarissen kunnen geraadpleegd worden op het A.R.A. te Brussel, het R.A. te Gent, het R.A. te Ronse en de huidige plaats van bewaring van de respectievelijke archieven. In deze korte bijdrage geeft L. Van Durme de algemene indeling van beide fondsen en wijst hij op de merkwaardigste documenten. S.D.L.

ROGGE (M.). *Een gestempelde Amator-kom te Zottegem - Velzeke (Oost-Vlaanderen).* Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1976-1977, p. 75-78.

Beschrijving van enkele scherven van een Gallo-Romeinse kom, afkomstig uit het atelier van de Trierse pottenbakker Amator. Zottegem - Velzeke is nu, na Brugge, Waasmunster - Pontrave en Tienen - Grimde, de vierde bekende vindplaats van Amator - produkten in België. S.D.L.

WICHELEN

Heem- en Oudheidkundige kring Wichelen, 7e jg,. 1980.

RUYS (R.). *Honden, katten en uilen in de oude kerk.* p. 1-3.

Auteur haalt de maatregelen aan die men nam om onge-

wenste dieren uit de kerk te houden. Uit het artikel blijkt dat deze maatregelen ruim verspreid waren.

RUYS (R.). *Klacht van de Wichelse veermannen.* p. 6-8.

Geeft de klacht van de Wichelse veermannen die "onderkruipers" aanklagen (1824).

RUYS (R.). *Sint-Marculfus-verering te Wichelen.* p. 17-30.

Sint-Marculfus werd aanroepen voor klierachtige gezwellen. In het artikel worden achtereenvolgens behandeld: levensbeschrijving van Sint-Marculfus, de beschrijving van de ziekte, gezondheidsvoorschriften tegen de ziekte, verering en iconografie van Sint-Marculfus te Wichelen.

RUYS (R.). *E.H. Joris Vandenbroucke en het poppenspel.* p. 37-45.

De auteur beschrijft de grote verdiensten van voornoemde pastoor die het poppenspel erg propageerde. Deze priester schreef er zelfs enkele werken over. Een beknopt overzicht van het poppenspel in onze gewesten, naar het werk van E.H. Vandenbroucke, is eveneens ingelast. Prachtig geïllustreerd.

RUYS (R.). *Twee gedenkplaten voor W.O.I in de voorgevel van de Sint-Gertrudiskerk te Wichelen.* p. 54-73.

De bespreking van de twee gedenkplaten vormt een aanloop om de oorlogsgebeurtenissen te behandelen.

MATTHIJS (P.). *Waar komen de namen der dagen vandaan?* p. 4-5. Schrijver geeft de oorsprong van de namen der dagen.

DE MAESSCHALCK (G.). *Het oorlogsdagboek van J. Hoste.* p. 9-16.

Vierde en laatste deel van een kroniek die de gebeurtenissen van het jaar 1914 beschrijft. Dergelijke bronnen zijn van grote waarde en verdienen ruimschoots van gepubliceerd te worden.

GOVAERT (C.) en UYTTENHOVE (M.). *Vrouwen maken geschiedenis, 35 jaar K.A.V. te Wichelen.* p. 46-49.

Geeft de historiek van deze vereniging te Wichelen.

VAN KEYMEULEN (J.). *Naar een Wichels woordenboek.* p. 50-53.

Methologisch artikel dat meteen een werkprogramma opstelt voor het verzamelen van dialektwoorden. Te lezen door "zanters"!

GOVAERT (C.). *Een vliegveld te Wichelen op het einde van W.O.I.* p. 74-75.

Ooggetuigeverslag van de aanleg van een nood-vliegveld te Wichelen. H.V.I.

ZANDBERGEN

VAN CAUWELAERT (E.). *Wettigingen van bastaarden in Brabant (1460-1500).* Eigen Schoon en De Brabander, 63e jg., 1980, p. 67.

Door de hertog van Brabant werd aan Jan d'Oisy, geheten van Zandbergen, natuurlijke zoon van Geert van Oisy, ridder, heer van Zandbergen, in 1471 de toelating verleend om over zijn nalatenschap te beschikken. Aan bastaarden was het immers niet toegestaan om bij testament over hun have en goed te beschikken.

H.V.I.

ZOTTEGEM

Kultuurpatrimonium. Beschermde monumenten, stads- of dorpsgezichten en landschappen. Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1978, 32e jaargang. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent, p. 196.

Zeer summiere beschrijving van een restant van het 17e eeuwse hospitaal te Zottegem, thans deel van de woning Hospitaalstraat nr 10, n.a.v. de bescherming bij K.B. van 13 september 1978 als monument omwille van de artistieke waarde.

S.D.L.

VAN DEN BOSSCHE (M.). *Glans en schemering ener Rederijkerskamer, zijnde een verhandeling over een dorpse Kamer van Rhetorike met naam en faam, onder de kenspreuk: "Rhetorica dat groeyt, waer liefde en eendraght bloeyt". De Zottegemse rederijkerskamer "De zuigelingen van Polus".* Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring, 1980, XXIVe Jaarboek, p. 55-195.

Als vroeger toneelspeler en "Hoofdman-Archivaris" van de rederijkerskamer "De zuigelingen van Polus" voelt M. Van den Bossche zich nauw betrokken bij het toneelleven in het Zottegemse. Deze bijdrage is de eerste in een reeks, waarin de geschiedenis van genoemde rederijkerskamer wordt behandeld en bestrijkt de vroegste geschiedenis tot 1840.

Zeer uitvoerige studie, met veelvuldige citaten uit de oude literaire bronnen, waarin niet strikt "De zuigelingen van Polus" alleen aan bod komen, maar waarin ook wordt gehandeld over de andere rederijkersgenootschappen en over de andere vormen van toneelbeoefening in het Zottegemse. Degelijke en vlot te lezen studie.

S.D.L.

HET LAND VAN AALST — REEDS VERSCHENEN JAARGANGEN.

Reeds verschenen jaargangen worden slechts verkocht per volledige jaargang à 400,- fr.Is de jaargang niet meer volledig in voorraad dan wordt 75,- fr. per nummer aangerekend.

De verzending gebeurt na storting van het verschuldigde bedrag op rekening nummer 001-0561340-77 van "Het Land van Aalst, Oude Jaargangen" Eikstraat 50, 9300 Aalst.

Alle jaargangen zijn nog in voorraad, uitgezonderd de onderstaande, waarvan nog slechts de aangeduide nummers beschikbaar zijn :

1949 (1) : nummer 6
1950 (2) : nummers 1-2-3
1951 (3) : nummer 6
1953 (5) : nummers 2-3-5
1954 (6) : nummers 2-3-4-5-6
1959 (11) : nummers 3-4-5
1961 (13) : nummers 2-3-4-5-6
1976 (28) : nummers 1-3-4-5-6

Volgende overdrukken zijn nog beschikbaar :

Agnes D'Hoker-Claeys : De omwenteling van 1789-1790 in het oosten en zuid-oosten van de provincie Vlaanderen - 1972 - 75,- fr.

Frans Couck : Familie Sonck te Denderleeuw en aanverwante Families - 1960 - 25,- fr.

J. Melckenbeeck : De Gemeentewapens van het Land van Aalst - 1954 - 100,- fr.

H. Vangassen : De Honger van Ninove - 1953 - 25,- fr.

Frans Couck : Buitenpoorters van Aalst - Periode 1552-1596 - Lede. 1968 - 25,- fr.

Albert Van Lil : Afstamming van Adriaan van Lil - 1957 - 25,- fr.

Marcel Cornelis : Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen. 500,- fr. (los).

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Ere-Voorzitter : F. Courteaux

Ere-Bestuursleden : J. De Brouwer en A. Van Lil

Voorzitter : L. De Rijck

Ondervoorzitter : L. Robijns

Beheerder : G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60 19 04

Redaktiesecretaris : S. De Lange

Verslaggever : B. Boel

Bestuursleden : M. Cock en H. Van Isterdael

Redaktieadres, recensie, ruil- en bestellingen van oude jaargangen :
Cl. Uyttersprot, Eikstraat 50, 9300 Aalst.

Het tijdschrift wordt uitgegeven met de steun van het Rijk en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

Prijs voor het Jaarabonnement :

Voor leden : 350 fr., steunende leden : 600 fr. en ereleden 1.200 fr. te storten op P.C.R. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

INHOUD VAN NUMMER 1 - 1982

Fr. COURTEAUX, Vrijmetselarij te Aalst
— Deel I, De wortels van de vrijmetselarij 1
— Deel II, La discrete Imperialisme d'Alost 8
— Deel III, De vrijmetselarij treedt in de politiek 21
Bibliografie 27
L. DE RIJCK, Baron Leon de Bethue 28
Licentieverhandelingen 1980 - 81 35